

KAITSELIIT

KOLMAS ALGUS

Kaitseliit 1990-1993

Tallinn 2010

Väljaandja: Kaitseliit
Koostaja: Tanel Lään
Toimetaja: kapten Neeme Brus
Kujundus: Henri Elsaare
Trükk: Hepter Grupp OÜ

Fotod: Kaitseliidu Muuseumi fotokogu

Esikaanel: Kaitseliidu Tallinna Malev pärast liputseremooniat Kaarli
kirikus marsib läbi linna 1992. aasta võidupühal

ISBN 978-9949-18-974-8

Eessõna

Hea Lugeja!

Sa hoiad käes raamatut Kaitseliidu taasasutamisest 1990. aastate alguses. Need olid rasked, huvitavad ja otsustavad ajad, mil uue Eesti ehitamisel tehti palju julgeid otsuseid, mis osutuvad nüüd tagantjärei hinnates ainuõigeteks.

125 inimest kirjutasid 17. veebruaril 1990. aastal Järvakandis alla dokumendile, millega loodi taas Kaitseliit. Meenutagem, et veel olid Eestis sees nii Nõukogude väeüksused kui ka selle süsteemi repressiivaparaat. Tõsi, mõlemad olid mineku meeleoludes ja neil puudus tahe ning korraldus eestlaste taasiseseisvumist jõuga takistada. Seda me teame nüüd, aga 20 aastat tagasi elasid Eesti inimesed teadmises, et kõike võib veel juhtuda. Seda näitas ka 1991. aasta august.

Selle raamatuga oleme eeskätt soovinud taaselustada neid pöördelisi aastaid, mil teiste Eesti riigile oluliste struktuuride seas ehitati juba kolmandat korda ajaloo jooksul vabatahtlikku riigikaitse organisatsiooni – Kaitseliitu. Peamise osa järgnevast lugemisest moodustavad tolleaegsed dokumendid: nõupidamiste protokollid, märgukirjad, otsused, ajakirjanduses avaldatud artiklid Kaitseliidust. Raamat algab Riho Ühtegi isiklike meenutustega, mida lugedes tõusevad silme ette toonased tegijad ning olukorrad. Samuti näeme siin kaante vahel fotomälestusi Kaitseliidu kolmanda alguse aegadest. Ja loomulikult on siin ära toodud vahel nende 125 vakra inimese nimed, kes taasasutamise dokumendi toona allkirjastasid. Kuulugu teile ka selle raamatu koostajate siiras tänu!

Neeme Brus

Kapten

Kaitseliidu Peastaap

Taastatud Kaitseliidu algusajast¹

Kes minevikku ei mäleta, elab tulevikuta, ütleb vanasõna. Paraku tuleb igal sammul tõdeda, et kipume kedagi või midagi unustama. Unustame selle, kuidas kunagi elasime, kelle pärast oleme südanud valutanud, kellele peaksime tänulikud olema ühe või teise asja eest. Veelgi enam, unustame isegi selle, kuidas meile vabadus tuli ja kuidas lubasime selle nimel kartulikoori süüa. Kartulikoori meil aga süüa ei tulnud, vabadus tuli verd valamata ja Eesti riik on taasiseseisvumise järel suutnud kiiresti õitsele puhkeda.

Eesti Kaitseliiduga, mis taasloodi ametlikult 17. veebruaril 1990, on samad lood.

Kirjutan neist inimestest, keda pean kaitseliidu rajamise ja arendamise juures organisatsiooni algusaastatel oluliseks. Kõik nad polnud juhid, aga osutusid ühes või teises situatsioonis võtmeisikuteks. Kirjeldan nende kaudu sündmusi, mis olid minu arvates olulised. Kirjeldatavate isikute valik ja hinnangud on loomulikult subjektiivsed, sest need on minu hinnangud. Kuid see on loodetavasti ka hea, ärgitades sel moel mälu värskendama ja oma arvamusi avaldama ka teisi, kes algusaastaid mäletavad.

Loomulikult on mees, kellest alustada tuleb, Kalle Eller. 17. veebruar 1990 on ametlikult dateeritud Kaitseliidu taassünni kuupäevaks. Kuid tuleb märkida, et juba enne seda oli mõnes kohas loodud Kaitseliidu üksused (näiteks Otepää Kaitseliit oli loodud juba 1989) või klubid, mis olid sisult kaitseliitlikud (nt Tarapita ja Kulter). Kuid alles Järvakandis võeti vastu ajutine Kaitseliidu põhikiri, valiti keskjuhatuse ja Kaitseliidu ülem. Et Eesti on väike ja karmimad nõukogudevastased inimesed olid selleks ajaks juba liitunud Eesti Kodanike Komiteede liikumise ja Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Parteiga (ERSP), pole ime, et lõviosa kokkutulnuid olid eelnimetatud poliitiliste organisatsioonide liikmed. Neid tiivustas tagant tunne, et on vaja ajada Eesti asja, kuid neil polnud selget visiooni, kuidas seda teha, rääkimata ettekujutusest, milline peaks olema sõjaväeline organisatsioon. Teisalt olid sedavõrd juurdunud nõukogudeaegsed tavad, et koosolekul ei tõstatatud mingeid alternatiivprobleeme – koosoleku juhataja juhatas, otsustas ja need otsused võeti vastu ühehäälselt. Ilmselt seetõttu valitigi üksmeelselt esimeseks Kaitseliidu ülemaks koosoleku organiseerinud Kalle Eller ja sama üksmeelselt hääletati ametisse tema poolt pakutud keskjuhatuse. Sisuliselt oli Elleril Järvakanti tulles ainsana olemas organisatsiooni plaan ja selle juhtkonnana nimekirj, millega ta koosolekul välja tuli, ning teised, kontseptsioonita koosolijad, lihtsalt pahviks löi.

¹ Artikkel originaalpealkirjaga „Nimed, mida pole raiutud marmortahvile“ ilmus ajakirjas Kaitse Kodul nr 7, 8/2007 ja nr 1, 2, 3, 4/2008 ja on käesolevas väljaandes autori nõusolekul lühendatud

Tegelikult polnud Kalle Elleri valimine Kaitseliidu ülemaks sugugi halb otsus. Ta oli juba mõnda aega organisatsiooni loomise ettevalmistamisega tegelnud, tal olid sellise keerulise aja kohta vajalikud juhiomadused, nagu piisavalt isepäisust ja jonnakust, mida on talle küll ette heidetud, kuid mis päästis ilmselt organisatsiooni kiirest politiseerumisest ja ERSP või Eesti Kongressi sõjaliseks tiivaks muutumisest. Samuti olen üsna kindel, et kokkutulnutest oli ehk ainult Elleri mingisugune visioon Kaitseliidust kui sõjaväelisest organisatsioonist.

Kaitseliit jagunes vastavalt Kalle Elleri näpunäidetele tol ajal malevateks, lipkondadeks, malevkondadeks, salkadeks ja rühmadeks. Tegelikkuses aga valitses organisatsioonis paras anarhia, sest mõni rühmasuurune organisatsioon nimetas ennast malevaks, samas teine püüdis kinni pidada ajaloolistest nimetustest. Nii ei kandnud Kaitseliidu Elva üksus mitte nimetust salk, vaid kompanii (enne Nõukogude okupatsiooni oli Elvas Kaitseliidu kompanii), Tartus aga tegutses üheaegselt Harri Henu juhitud Tamme malev ja sellest palju suurem Tartu 1. malevkond, mida juhtis Meelis Säre.

Lipkond oli täiesti uus nähtus, mida Kaitseliidu ajaloos varem ei tuntud. Kalle Eller tõi selle uue struktuuriüksuse mängu praktilistel kaalutlustel. Nimelt püüdis ta kinni pidada Eesti ajaloolistest maakondlikest piiridest, kuigi tegelikkuses polnud võimalik neid piire järgida, sest Eesti administratiivkaarti oli rajoonideks jaotamisel kardinaalselt muudetud. Nii oli näiteks ajalooline Tartumaa jaotatud Jõgeva, Tartu ja Põlva rajooniks ning hõlmas ka osa Valga rajoonist. Hilisem jaotamine maakondadeks säilitas rajoonide piirid. Et ajalooline Tartumaa oli tükeldatud nelja maakonna vahel, polnud võimalik ühendada ka näiteks Kaitseliidu ajaloolist Tartumaa malevat. Nii tuigi Elleri idee luua Põhja-Tartumaa ja Lõuna-Tartumaa lipkonnad. Hiljem sai Põhja-Tartumaa lipkonnast Jõgeva malev ja Lõuna-Tartumaa lipkonnast Tartumaa malev ning viimane liideti 1993. aastal Tartu linna malevaga.

Elleri juhtimisstiil oli ühelt poolt jäik ja kompromissitu, teiselt poolt jättis ta alluvatele ülematele väga vabad käed tegutsemiseks. Ta edutas meeleldi ja kiiresti talle perspektiivikaina tunduvaid mehi vastutavatele ametikohtadele, andes neile vaid üldised juhised ning lastes ülejäänuga meestel ise hakkama saada. Ühelt poolt võis see olla tingitud ta enda kogenemast juhtida sõjalist organisatsiooni, kuid teisalt oli see kindlasti ka tolle aja kohta uudne ja demokraatlik juhtimisstiil. Siinkohal võivad paljud nüüd mulle vastu vaielda, eriti kui meenutada Kaitseliidu sisekonflikte 1990. aastal, kui organisatsioon septembris sisuliselt kaheks lõhestus.

Kuid tuleb silmas pida, et Eller nõudis organisatsioonilt n-ö poliitilist distsipliini ehk seda, et organisatsioon peab kinni neist üldistest põhimõtetest, mis tema poolt on välja öeldud. Organisatsiooni sees jättis ta alluvatele ülematele vabad käed organisatsiooni kujundada ja ehitada. On huvitav, et ta aktsepteeris väga erineva minevikuga tegelasi. Teda ei paistnud huvitavat, mida inimene varem tegi, talle oli oluline, et inimene oleks Kaitseliiduga liitunud

organisatsioonile ustav. Selline tolerantsus andis võimaluse tema soosingusse tõusta mõnikord ka sellistel inimestel, kelles ta hiljem pettus või kes ta hiljem reetsid.

Samas on selge, et aeg oli äärmiselt keeruline. 1990. aastal kogunes Kaitseliitu põhiliselt kaht liiki inimesi: ühelt poolt rahvuslik-poliitiliselt üliaktiivsed "mässajad" ja teiselt poolt mittenõukogulikust militarismist vaimustuvad mehepojad, kes olid ka omamoodi mässajad, kuigi mitte niivõrd poliitilised. Eller eelistas toetada (ja ka toetuda) pigem viimastele, kelle tegemistest tekkis vähem ohtu saada poliitilise tasandi poolt lintšitud. KGB-l, mis sisuliselt pakkis juba oma kohvleid, jätkus jõudu vaid poliitiliste oponentide ja Kaitseliidu jälgimiseks, kuid mitte ohjamiseks. Seega polnud ohtu oodata mitte sedavõrd NSV Liidu aparatšikute poolt, vaid hoopis Eesti sisepoliitiliselt juhtkonnalt. See oli ka põhjus, miks Eller avalikkuse ees distantseerus Harri Henu Lenini maha võtmise aktsioonist ning teatas, et Henn on rikkunud kaitseliitlikke norme. Asi jõudis lausa Tamme maleva laialisaatmise käskkirjadeni, kuid – nagu arvata oli –, malev muidugi laiali ei läinud. Mitteametlikult Eller muidugi tunnistas, et Henn sai hakkama julge teoga. Miks ta avalikkuse ees teisiti käitus, võib ainult oletada, aga kõige õigem oleks seda temalt endalt küsida. Mina arvan, et Eller tegi seda soovist näidata Kaitseliitu ühtse ja kontrollitava organisatsioonina, lootuses, et sel moel on see aktsepteeritavam ja vastuvõetavam ühiskonnale, mis Elleri arvates vajab juba oma riigikaitseüsteemi.

Pärast 1990. aasta sügisesi lahkkelisid 10. novembril kokku tulnud Kaitseliidu suurokogul muudeti Kaitseliidu juhtimist. Üheisikuline juhtimine asendati kollektiivse organi – Kaitseliidu keskkjuhatusega. Esile kerkis uus favoriit, kelleks oli keskkjuhatusse valitud Manivald Kasepõld. Ta oli üks neist 125 mehest-naisest, kes olid 17. veebruaril 1990 Järvakanti kogunenud, et taastada Kaitseliit. Tema mehed olid väljas nii 1990. aasta mais kui ka kõigil hilisematel Kaitseliidu aktsioonidel. Samas oli ta enamikule teistele kuni suurokoguni vaid üks paljudest meeskonnapealistest, kes oskas kõhuraäkimist ja viskas mõnusat nalja.

Pärast suurokogu asjad muutusid. Kollektiivne juhtimisorgan, nagu valitud keskkjuhatuse oli, võis küll suunata Kaitseliidu tegevust, kuid juhtimiseks oli vaja ülemat. Poole aasta jooksul ei suutnud keskkjuhatuse aga isegi mitte suunata. Sel ajal ei käidud õieti kooski, rääkimata organisatsiooni juhtimisest. Keskkjuhatuse peale Kasepõllu valitud Meelis Säre, Hannes Toomsalu, Andres Lusmägi ja Hando Kruuv polnud omavahel just parimates suhetes, pealegi lahutasid juhatuse liikmeid pikad vahemaad. Et Rapla malev oli tol hetkel üks stabiilsemaid Kaitseliidu organisatsioone ja Kasepõld oli ka Elleri eelistus mantlipärijana, otsustas mees haarata 1991. aasta kevadel ohjad enda kätte.

Ja ega talle polekski tol hetkel konkurenti olnud, sest enamik Kaitseliidust vaevles alles kasvuraskustes, pealikud olid kogemusteta ja kinni kohalikes probleemides. Teised keskkjuhatuse liikmed polnud suutelised Kasepõllule

konkurentsi pakkuma, sest Tamme malevkonna taustaga Lusmäel ja Kruuvil puudus organisatsiooni juhtimise kompetents, pealegi poleks nad olnud vastuvõetavad ligi poolele organisatsioonile. Säre kandidatuur ei oleks omakorda sobinud Tamme malevkonnale ja selle poolehoidjatele. Hannes Toomsalu oli aga organisatsioonis suhteliselt tundmatu, sest 1990. aasta sügiseni oli Pärnu malev hoidnud ülejäänud Kaitseliidust lahku, pealegi oli Toomsalu ise jõudnud lühikese aja jooksul tekitada teatud ringkondades umbusku. Ainuke kõigile enam-vähem sobiv kandidaat oligi seega rahvamees Manivald Kasepõld.

Aeg, mil Kasepõld Kaitseliidu etteotsa tõusis, oli äärmiselt keeruline. Eriarvamuste tõttu Kaitseliidu kohast Eesti poliitilisel maastikul, mis oli põhiliselt alguse saanud Lenini kuju mahavõtmisest 1990. aasta suvel, ja sama aasta septembris korraldatud piirialtsiooni pärast oli poliitiliste ringkondade toetus Kaitseliidule peaaegu olematu. Veelgi enam, septembrikuisel Ülemnõukogu presiidiumi istungil räägiti mh võimalustest Kaitseliit laiali saata või selle liikmeid karistada. Arutati ka valitsuse lubadust edaspidi kasutada siseministeeriumi üksusi, et organisatsiooni üritused jõuga peatada. Tuleb avaldada tunnustust Arnold Rüütlile, kes manitses osavõtjaid sõnadega, et koosoleku eesmärk pole kedagi karistada. Samas mööndi, et tegelikkuses puudub jõud, millega rahva omaalgatust Kaitseliidu või mõne muu organisatsiooni vormis maha suruda.

Lisaks sisemisele lõhenemisele ja poliitilise toetuse puudumisele oli Kaitseliidule tekkinud tõsine konkurent Kodukaitse. Pole kahtlust, et Kodukaitse loomise üks eesmärgi oli Kaitseliidu kui ebamugava ja allumatu rahvaalgatusliku organisatsiooni väljasuretamine. Seetõttu rakendatigi Kodukaitse mainekujunduse vankri ette kõik vahendid – selle organisatsiooni tegusid ülistati, seda rahastati ja kajastati pidevalt positiivselt ajakirjanduses. Kui vaadata näiteks 1991. aasta augustiputši kroonikakaadreid, ei hakka kusagil silma kaitseliitlasi, kõikjal aga jäävad kaadrisse kodukaitsjad. Ometi oli Tallinn kaitseliitlasi täis, neid jätkus tele- ja raadiomaja juurde ning Toompealegi. Ma ei taha siinkohal kuidagi halvustada eesti meeste aateid ja tegusid, kes olid ennast sidunud Kodukaitsega. Lihtsalt aeg oli selline, mil Kaitseliit oli valitsuse silmis ebameeldiv nähtus, mille rolli ühiskonnas püüti eirata ja tähtsust Eesti taasiseseisvumisel olematuks muuta.

Sellises olukorras oli Manivald Kasepõld omamoodi päästerõngaks nii Kaitseliidule kui ka toonasele Eesti valitsusele. Tänu miilitsakarjäärile oli Kasepõllul vajalikke sidemeid ja süsteem, millele Kaitseliit suurimat peavalu tegi, oli talle teataval määral "oma". Probleemse organisatsiooni eesotsas ei seisnud enam dissidentlik ja põikpäine Kalle Eller, vaid mees, kes tänu varasematele töökogemustele pidi suutma leida kompromisse. Võib arvata, et Kaitseliidu vastased ootasid Kasepõllult algul organisatsiooni lammutamist, kuid selles osas tuli neil pettuda – Kasepõld nägi Kaitseliidus oma võimalust ega jätnud seda kasutamata.

Kasepõld sondeeris pinda ja pidas koosolekuid, kuni lõpuks näis aeg talle soodne. 25. mail 1991 kogunes Raplasse keskkogu, mis võttis vastu

murrangulised otsused. Kinnitati 1931. aasta põhikiri, kuulutati välja üleminekuperiood, lõpetati suurkogul valitud keskuhatuse volitused ja valiti Kaitseliidu ülem, kelle kandidatuur esitati eksiilvalitsusele kinnitamiseks. Vähem kui kahe kuu pärast, 12. juulil kehtestati Raplas 1934. aasta kodukord. Eller taandus ametlikult Kaitseliidust ja asus tegutsema enda loodud Rahvuslikus Kaitselalgatuskeskuses.

Kasepõld kirjutas alla päevakäskudele, millega määras endale mitu asetäitjat. Kuigi nende päevakäskude initsiatiiv ei tulnud temalt, lasi ta sellel sündida. Olid need ju kõlavad ametid, millega ei kaasnenud ometigi reaalselt võimu ega vastutust. Asetäitjaid oli vahepeal kokku lausa neli, kuid asju valitsustega (nii eksiilvalitsuse kui ka Ülemnõukoguga) eelistas Kasepõld ajada üksi või siis oma lähima kaaslasel Heldur Toometiga, kes oli 1991. aasta suveks tõusnud Kaitseliidu peastaabi ülemaks.

Tuleb tunnistada, et selline auväärsete ametite jagamine võimaldas laiemapõhjaselt tegeleda Kaitseliidu propageerimise ja üldsuse ette kergitamisega ning organisatsiooni sisemise arendamisega. Keskkogud väljasõiduistungitena võimaldasid kas otseselt või näiliselt Kaitseliidu juhtimises kaasa lüüa ka kohalikel reakitseliitlastel, kes olid nendel koosolekutel teretulnud. Võeti vastu hulgaliselt pöördumisi, koostati määrustikke ja reorganiseeriti struktuure. Tekkis tunne, et inimesed on olulised. Kõik see ja keeruliseks muutunud olukord Eestis omakorda viis Kaitseliidu riikliku tunnustamiseni 1991. aasta sügisel.

Riigikaitsekomisjon kohtus nii Kasepõllu kui ka Ants Laaneotsaga ja 30. augustil jõuti esimese katseni kaitsejõude taasluua. Paraku oli olukord endiselt keeruline, sest Kaitseliit oli järjepidevalt keeldunud allumast Ülemnõukogule ja kuulutanud ennast eksiilvalitsuse otsalluvuses olevaks. Mõlemad pooled olid keerulises olukorras, millest välja tulla oli veelgi keerulisem. Olukorda töötas selgust tuua 28. augustil 1991 eksiilvalitsuse peaministri Heinrich Märgi deklaratsioon, milles ta lubas anda oma volitused üle seaduslikule Eesti valitsusele, kui okupatsioon Eestis lõpeb.

Septembri esimestel päevadel peeti rida läbirääkimisi ja Kaitseliit esitas taotluse tühistada 1940. aastal vastu võetud otsus organisatsioon laiali saata. Vastu lubati, et allutakse Eesti Vabariigi kaitseõukogule. Nii saigi võimalikuks, et Ülemnõukogu presiidium võttis 4. septembril vastu otsuse lugeda Kaitseliidu õigused juriidilise isikuna taastatuks ja tema juhtimine kaitseõukogule allutatuks. Kahtlemata oli see suur võit. Paraku polnud selline seisukoht kõigile aktsepteeritav, sest Ülemnõukogu polnud valitud Eesti Vabariigi põhiseaduse järgi. Probleem lahenes lõplikult alles esimeste Riigikogu valimistega 1992. aastal. Sama aasta 28. aprillil arvati Kaitseliit kaitsejõudude koosseisu.

Kaitseliidu tunnustamise kinnituseks korraldati 14. septembril 1991 Kadrioru lossis tseremoonia, kus esimest korda üle 50 aasta autasustati kuut Kaitseliidu juhti Eesti Vabariigi teenetemärgi – Kotkaristiga; Manivald Kasepõldu autasustati Kotkaristi II teenetemärgi ning Ulo Tamret, Riho Uhtegit, Avo

Kadarikku, Lembit Kuubenit ja Heimo Randalat V klassi teenetemärgiga.

1992. aasta oli Kaitseliidule administratiivselt üldse selginemisaasta, sest siis tekkisid Kaitseliidus palgalised ametikohad ja nende täitmine motiveeris seni isepäiselt tegutsevaid Kaitseliidu üksusi liituma malevateks. Raha tekkimine ühelt poolt korrastas Kaitseliidu struktuuri, kuid teiselt poolt hakkas see pärssima senist alttulevat initsiatiivi. Kaitseliitlaste jagunemine palgalisteks ja vabatahtlikeks kutsus esile passiivsuse vabatahtlike seas, kus üha enam hakati ütleva: "Mina selle eest palka ei saa, las need mõtlevad ja teevad, kes on palgal." Vabatahtlike tuli meelitada teiste vahenditega, milleks olid huvitavad üritused ja kindlasti relvad, mis anti Kaitseliidule 1992. aastal.

1990. aastate alguses oli Kaitseliidu allorganisatsioonide eksistentsi võtmeks koosolekute pidamine. Mida regulaarsemalt kohalik organisatsioon koos käis, seda elujõulisem ta oli. Meedias liikus palju moonutatud informatsiooni, kohaliku elu tasandil oli palju probleeme ning mehed tahtsid sellest teada ja rääkida. Peale selle taheti ka midagi ära teha. Enne Kaitseliitu olid teabevahetuskohadeks nn spordiseltsid ja -klubid. Paar sellist, nt Tarapitha ja Kulter, olid ka Kaitseliidu eellasteks. Pärast Kaitseliidu taastamist võtsid organisatsiooni kohalikud harud teatepulga üle. Plussiks oli ka see, et nüüd said koguneda erinevas vanuses mehed ning rääkida omavahel ilma, et neid oleks seganud põlvkondadevahelised piirid.

See aga, millest räägiti, sõltus väga palju kohalikest juhtidest. Kui kohalik juht oli poliitikalembeline, räägiti rohkem poliitikast, kui mees oli aga militaarhuvidega, räägiti sõjandusest. Sellest aga, mida räägiti või tehti, sõltus omakorda allorganisatsiooni liikmeskond. Kui Tartu 1. malevkonnas käidi koos trenni tegemas ning sõjandusest ja korrakaitsest rääkimas, siis Tamme malevkonnas peeti põhiliselt kõnekoosolekuid, kus domineeris poliitilise olukorra ja poliitiliste aktsioonide arutelu. Selles seisneski põhiline vahe Tartu 1. malevkonna ja Tamme malevkonna vahel – kui esimene oli ennekõike sõjalist ja (riigi) sisekorda silmas pidav organisatsioon, siis teise olid koondunud need, kelle peamine eesmärk oli nõukogude võimu vastu võitlemine. On täiesti selge, et Kaitseliitu kogunesid tol ajal rahvuslikult meelestatud mehed. Aeg oli keeruline ja ohtlikki ning kuulumine sellisesse organisatsiooni oli omamoodi julge samm. Nõukogude Liidu agoonia võis iga hetk välja lüüa kõige karmimal moel, mis ju ka teataval määral juhtus 1991. aastal, kui Eestil õnnestus pääseda küll inimelusid kaotamata, kuid Lätis ja Leedus nii valutult ei läinud. Seega oli liitumine Kaitseliiduga kindlasti poliitiline samm – valiti ju selgelt pool, milleks ei olnud senine riigikord. Samas nägid paljud mehed Kaitseliidus võimalust ajada rahvuspoliitilist asja ilma, et peaks osalema toona hoogu võtvates sisepoliitilistes tüldes. See oli ka põhjuseks, miks Kaitseliit allutas end kiiresti eksiilvalitsusele, mitte mõnele poliitilisele jõule Eestis. Vastavalt Kaitseliidu ülema päevakäsule nr 9 otsustati küll Eesti riiklikku ja õiguslikku seisundit tõlgendada Eesti Kongressi otsustest lähtuvalt, kuid jääda omaette

seisvaks kodanikualgatuslikuks ühiskondlikuks organisatsiooniks, millist staatust aktsepteeris ka peaminister presidendi ülesannetes eksiilis.

Kodanikena on meist igaühe kohus osaleda riigi poliitikas, et see erakondade aetav poliitika ei muutuks tavakodanikule kaugeks ja arusaamatuks ja poliitika tegemine ei kujuneks kinnise "klubi" privileegiaks, väändudes rahva soovidest ja ettekujutustest oma riigist totaalselt kõrvale. Samas Kaitseliit, olles kaitsejõudude koosseisus, peab olema apoliitiline organisatsioon. Kuid nagu kindral Orasmaa kunagi ütles, peab see apoliitilisus piirduma hoidumisega parteipoliitikast.

Meie, eestlased oleme tunnustusega kitsid, see on üldteada tõsiasi. Kunagised tublid teod meenuvad tavaliselt alles siis, kui inimpõlv on vahetunud. Nii heroiseerime me täna sõjaeelse vabariigi ajal elanud-tegutsenud inimesi. Ajaloolased kaevavad arhiivides ja raamatutes, et välja selgitada, mida keegi tol ajal tegi või mõtles. Üldse aga ei näi kedagi huvitavat need inimesed, kes 1990ndate alguses langetasid tõsise ja ka mõneti ohtliku otsuse liituda Kaitseliiduga. Nende inimeste käekäik ja saatused on praegusel ajal minu arvates palju õpetlikum lugu kui lugu neist, kes elasid 50–70 aastat tagasi. Jah, vanasõna küll ütleb: kes minevikku ei meenuta, elab tulevikuta. Olen sellega täiesti nõus, kuid sellel ütlemisel on oma sügavam mõte: õppige minevikust ja vältige tehtud vigu tulevikus. Kui palju me aga minevikust õppinud oleme?

Mitte kõik pole sündinud poliitikuteks, enamik inimesi tahavad riigi taastamisse panustada oma tegudega. Mõelda vaid, kui palju inimesi tulid kokku 1990. aastal Toompea kaitsele, kui lõssenkestid ründasid parlamendihoonet, ja kui palju inimesi kogunes teletorni ning Raadiomaja kaitsele 1991. aastal, kui Pihkva dessantväelased toodi Tallinna riigikorda muutma. Need olid lihtsad Eesti inimesed, kes sel hetkel ei mõelnud, kas Eesti riiki valitseb Savisaare või Kelami valitsus, nad valutasid südant lihtsalt Eestimaa pärast. Osa neist, kes tundsid, et isamaa kaitsmine ei ole pelgalt kriitilises olukorras tänavatele tulla, vaid alaline valmidus ja tegutsemine, liitus Kaitseliiduga.

Mul on olnud võimalus tunda isiklikult paljusid neist 125 mehest-naisest, kes 1990. aastal Järvakanti kogunesid. Kuigi nii mõnegi nägu hakkab mälust kustuma, mäletan siiski paljusid. Paljudel neist on keeruline minevik ja mõnel on ka keeruline olevik. Julgen väita, et Kaitseliit ...muutis kõigi nende elu kardinaalselt. Me ei kujuta tegelikult ettegi, kui suur on Kaitseliidu panus taastatud omariiklusse. Oluline on, et Kaitseliit pole Eestile andnud ainult tublised sõjaväelasi ja politseinikke, vaid paljud kaitseliitlased on ka väga head ettevõtjad, õpetajad, spetsialistid või lihtsalt tublid kodanikud, keda kõiki seob soov teenida oma isamaad. Kaitseliit on oma liikmetega toinud Eesti omariiklust ning panustanud rohkemgi kui me arvata oskame.

Major Riho Ühtegi

Need 125, kes Kaitseliidu taastamise koosolekul osalesid

(selles järjekorras, nagu nad on tollase koosoleku protokollis)¹

1. Tõnis Sakarias	44. Tõnu Vinni	87. Helvin Kaljula
2. Väino Kalam	45. Priit Põldoja	88. Erki Lillemägi
3. Hillar Hiivanen	46. Raivo Väiksalu	89. Indrek Alliksaar
4. Rannar Kerge	47. Jaak Asamaa	90. Jüri Beresnev
5. Uno Kikkas	48. Arvo Mürkhein	91. Kristjan Moora
6. Peeter Siim	49. Ivo Vahtmäe	92. Toomas Toomsalu
7. Heino Liiva	50. Juhan Algu	93. Raimond Vaher
8. Voldemar Tasa	51. Jüri Tohu	94. Ants Kalam
9. Raivo Noorhani	52. Jaan Tohu	95. Kalju Raba
10. Ülo Kikas	53. Toomas Luha	96. Jaan Kuningas
11. Rein Taukar	54. August Pakk	97. Toivo Amur
12. Leino Luks	55. Margus Laur	98. Juhan Kõdar
13. Urmas Lindman	56. Tanel Kivilo	99. Urmas Lest
14. Simo Kuuskmaa	57. Vallo Leinar	100. Jaanus Ira
15. Jürgen Vester	58. Kalvi Soopuu	101. Ivar Niit
16. Voldemar Kirsipuu	59. Enn Reimann	102. Arvi Asi
17. Margus Järve	60. Guno Karuoja	103. Imre Annus
18. Andrus Kalamees	61. Imre Romb	104. Priit Põldoja
19. Leho Luigejõe	62. Toomas Tõnisson	105. Raivo Vainsalu
20. Urmas Heinmaa	63. Aigar Pöder	106. Jüri Raud
21. Ülo Lomp	64. Tõnis Tolpats	107. Ants Säinas
22. Olev Toomingas	65. Agur Oper	108. Ants Silm
23. Jüri Utt (Rapla)	66. Paul Krumm	109. Vahur Pöder
24. Olaf Halliku	67. Neeme Kuuskmaa	110. Rein Kokker
25. Edgar Amos	68. Kersti Tomson	111. Mati Kallend
26. Madis Altoff	69. Peeter Ilus	112. Tõnu Saar
27. Lembit Tõns	70. Kalle Eller	113. Avo Lukas
28. Andrus Keesvallik	71. Erkki Nobel	114. Toomas Pärn
29. Valdeko Sikka	72. Valdo Pedriks	115. Aarne Loodus
30. Merle Sikka	73. Halit Kuiv	116. Urmas Tammemäe
31. Tõnu Altrov	74. Kalju Turro	117. Andrus Illomägi
32. Peeter Pihelpuu	75. Ardo Ranne	118. Ain Kalas
33. Andrus Andersson	76. Meelis Tomson	119. Mart Kalas
34. Avo Aljas	77. Ando Väkla	120. Taavi Pedriks
35. Üllar Tats	78. Harri Henn	121. Marek Varblane
36. Margus Källo	79. Janec Mururand	122. Martin Herem
37. Margus Kuldkepp	80. Martin Mustallikas	123. Mare Kingo
38. Allan Kallaste	81. Janek Hunt	124. Rein Niinepuu
39. Manivald Kasepõld	82. Ranno Tõniste	125. Tõnis Tõnisson
40. Heldur Toomet	83. Peep Kihlevelt	
41. Uno Laos	84. Riho Kurisoo	
42. Aivar Ramanovski	85. Rene Kurisoo	
43. Margus Jõgi	86. Fred Endrekson	

¹ KL Muuseumi (KLM) fond 3, nimistu 2, säilik 25:33

Kodu kaitseks alati valmis!

Kaitseliit võiks meil kujuneda üheks siduvaks ja tunnustatud organisatsiooniks riigi sisemises elus. Eesti Vabariigis oli ta just seepärast hinnatud, et sidus hulki riigi sisekaitsele.

Kaitseliidu siht oleks kogu rahva üldise organiseerimise arendamine ja ühtekuuluvustunde säilitamine kodukaitse mõtte propageerimise ja rahvuslike tunnete rõhutamise kaudu. Sellist tööd tegi Kaitseliit üle kahekümne aasta Eesti Vabariigi päevil. Sisuliselt olid kaitseliitlased Eesti riigi sünni ja surma tunnistajaks, võttes osa Vabadussõjast ja pärastisest riikliku ja rahvusliku elu ülesehitamisest. Vabatahtlik kodukaitse võttis oma ülesandeid alati täie tõsidusega ning tuli nendega ka toime.

Tänapäevalgi võiks Kaitseliit olla tunnustatud riigikaitse- ja seltskondliku organisatsioonina. Ta oleks nagu suur perekond, millesse on koondunud peale meeste ka naised ja noori (naiskodukaitse, noorkotkad, kodutütred), kus arendataks meie rahvuslikule elule vajalikku õiget eesti vaimu, tööoskust ja –armastust ning hädaohtude vältimiseks tarvilikku alatist kaitsevalmisolekut. Samas kasvaksid noored korralikeks ja rahvuslikult mõtlevaiks, elujaatavaiks ja kõlbelisteks kodanikeks, kellele võiks riiklikult ja rahvuslikult taastatud Eesti Vabariigi üle anda.

Kaitseliit süvendaks ka tulevikus rahva vankumatut usku Eesti riikliku iseseisvusesse ning aitaks kaasa rahva üldisele organiseerimisele, mis kasvataks rahva vaimset edasipürgimist ja looks Eesti riiklikule, rahvuslikule ja seltskondlikule elule õigetes suundades kultuurilist pinda. Eesti Vabariigi juhid pidasid Kaitseliitu vajalikuks kooliks rahva distsiplineerimiseks. See kujunes oma olemuselt rahva lahutamatuks ja tunnustatud osaks, mida arvestas ka enamlik Venemaa, kes okupatsioonivõimu kehtestamisel selle kiiresti likvideeris. Ometi olid Kaitseliidu tegevusaastad (11. 11. 1918 – 27. 06. 1940) teinud oma töö. Pärast Kaitseliidu likvideerimist peitis osa kaitseliitlasi oma relvad ja kasutas neid 1941. aasta suvel õiglaselt väljaastumiseks ja võitluseks enamlaste vastu.

Niisiis aitaks Kaitseliit hoolitseda meie rahvuskultuurilise mõõga haljuse eest, mis vajaduse korral muutuks sõjamõõgaks – meie iseseisvuse kaitseks ja riikliku rippumatuse kindlustamiseks.

Universitas Tartuensis, 02.03.1990

Alar Sepp
Korp! „Sakala“

Kaitseliidu pühalik töötus

„Mina tunnistan Eesti iseseisvuse taastamist
Eesti Vabariigi juriidilise järjepidevuse alusel ja selle põhiseaduslikku valitsust.
Töotan kaitsta EESTI VABARIIGI, tema kodanikkonda, vara ja territooriumi.
Võidelda EESTI VABARIIGI taastamise eest töötades ausalt Kaitseliidu
põhimõtete järgi.
Kõik ülemate seaduslikud käsud, samuti juhatuse määrused ja korraldused täidan
tõrkumata.“¹

Eesti Vabariigi Ülemnõukogule ettepanek

Seoses Eesti Vabariigi järk-järgulise taastamisega peab Eesti Komitee vajalikuks,
et Eesti Vabariigi Ülemnõukogu:

- 1) kuulutaks õigustühiseks 27. juuni 1940. a. „Kaitseliidu likvideerimise
seadluse“ ja 29. juuli 1940. a. „Kaitseliidu likvideerimise seadluse
muutmise seadluse“ kui okupat-sioonivõimude poolt peale surutud ja
läbiviidud aktid,²
- 2) aitaks omapoolse juriidilise aktiga kaasa Kaitseliidu varade tagastamisele
või tagastamise võimatuse korral nende kompenseerimisele.

Eesti Komitee

Tallinnas, 11. aprillil 1991. a.

¹ KLM f 3, n 1, s 8:5

Vastu võetud neljandal KL keskkogul 26. 07. 1990

² KLM f 3, n 2, s 25:7

4. septembril 1991 tunnistas ÜN Presiidium õigustühiseks 1940. aasta seadlused KL likvideerimise kohta

Eesti Komitee otsus Kaitseliidust

1. Eesti Komitee tervitab ja toetab Eesti Vabariigi kodanike omaalgatust¹ taasluua Eesti Kaitseliit² kui Eesti Vabariigi kodanike omakaitseorganisatsioon.
2. Eesti Komitee rõhutab, et Kaitseliidu tekkivad kohalikud üksused moodustaksid ülemaalse tervikliku organisatsiooni, mis teguseb eesti Vabariigi taastamise huvides
3. Kaitseliit ja tema juhtimine peab olema kõrgemal erakondlikest huvidest.
4. Taastatud Kaitseliit peab tagasi saama kõik okupatsioonivõimude poolt Kaitseliidult võõrandatud varad.
5. Eesti Komitee kutsub üles kõiki kaitseteenistuse eas ja terveid Eesti Vabariigi kodanikke astuma Kaitseliitu ja moodustama Kaitseliidu kohalikud üksused igal pool, kus neid veel ei ole.
6. Eesti Komitee kutsub üles kõiki omavalitsusi ja ühiskondlikke organisatsioone toetama Kaitseliidu taasloomist, andma Kaitseliidule vajalikku organisatsioonilist, materiaalist ja rahalist abi.
7. Eesti Komitee juhib tähelepanu, et Eesti Vabariigi põhiseadusliku riigivõimu taastamiseni peab Kaitseliit aitama tagada avalikku korda ja elanike õiguste kaitset ning tõkestama kuritegevust. Kaitseliit peab kooskõlas Eesti Kongressi ja Eesti Komitee otsustega panema aluse Eesti Kaitseväge taasloomisele.

Eesti Komitee

Tallinnas, 8. novembril 1990. a.

¹ KLM f 3, n 2, s 25:4

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei (ERSP) pöördus 12. mail 1990 Eesti Komitee poole võtta KL enda allu vusse. Samuti taotles Tartu KL Tamme malevkond 10. juulil, et Kaitseliit allutataks kuni Eesti Vabariigi taastamiseni Eesti Komiteele

² KL keskjuhatus võttis organisatsiooni sõjaeelse nimetuse Kaitseliit ametlikult taaskasutusele 05. 11. 1996

Eesti Kaitseliidu ajutine põhikiri¹

I ÜLDSÄTTED

1. Eesti Kaitseliit on kodanikealgatuslikus korras loodud vabatahtlik ühendus.
2. Eesti Kaitseliidu ülesanded on:
 - 1) kodanikkonna kaitsevalmiduse kujundamine organiseeritud tegevuse kaudu;
 - 2) arusaamise ja vilumuste kasvatamine ühiskonnas korraldatud kaitsetegevuseks;
 - 3) koostöös teiste samasuunaliste struktuuridega Eesti elanike ja nende vara kaitsmine;
3. Eesti Kaitseliit lähtub tõsiasiast, et Eesti Vabariik on õiguslikult sõltumatu riik, mis on välja kuulutatud 24. 02. 1918. a. ja mis rahvusvaheliselt tunnustati Tartu rahuga 2. 02. 1920. a.
4. Eesti Kaitseliit juhindub oma tegevuses käesolevast põhikirjast, Eestis kehtivast seadusandlusest, mis ei ole vastuolus käesoleva põhikirjaga, rahvusvaheliselt tunnustatud eetilistest normidest, Kaitseliidu Keskkogu otsustest ja Vanematekogu suunistest.
5. Eesti Kaitseliit teeb koostööd struktuuride ja isikutega, kellega tal on ajutine või alaline, osaline või täielik huvid ja eesmärkide kokkulangevus.

II EESTI KAITSELIIDU LIIKMED

6. Eesti Kaitseliit koosneb vabatahtlikult Kaitseliitu astunud isikutest. Kaitseliidu liikmeks võib vastu võtta Eesti Vabariigi kodanikke ja kodakondsuse taotlejaid, kes valdavad eesti keelt ja on vähemalt 15 aastat vanad käesolevas põhikirjas ja Kaitseliidu kodukorras ettenähtud korras. Abiks Kaitseliidule ta ülesannete täitmisel moodustavad naiskodanikud Kaitseliidu eriorganisatsiooni. Noortest organiseerib Kaitseliit eriorganisatsioonid, mille eesmärgiks on kasvatada Noori vaimselt ja füüsiliselt terveteks ja kasulikeks Eesti kodanikeks. Kaitseliidul on au-, tegev-, ja toetajaliikmed ning noored. Au- ja toetajaliikmed ning noored. Au- ja toetajaliikmeteks võivad olla ka välismaalased.
7. Kaitseliitu vastvõtmine toimub vastava sooviavalduse põhjal, millel peavad olema 3 soovitaja kaitseliitlase allkirjad. Kaitseliidu astumise, samuti lahkumise sooviavaldus esitatakse lähema üksuse juhatasele.

¹ KLM f 3, n 2, s 25:23

Põhikiri vastu võetud Eesti Kaitseliidu Asutaval Kogul 17. 02. 1990. a.

-
8. Kaitseliidu liikmed, kes ei täida kaitseliidu põhikirja, neile pandud kohustusi või toovad oma tegevusega Kaitseliidu tegevusele kahju karistatakse distsiplinaarkorras või heidetakse Kaitseliidust välja.
 9. Kaitseliidu juhtivatesse organitesse võib haarata ja valida ainult täisealisi kodanikke.

III EESTI KAITSELIIDU ORGANISATSIOON

10. Eesti Kaitseliidu organisatsioonilise ülesehituse aluseks on kohapealsed kaitseliitlased, mis on loodud kihelkondades ja maakonnalinnades või mõne muu tunnuse alusel. Kohapealsed kaitseliidud ühinevad maakonnakaitseliitudeks, viimaste vahendusel kogu Eestit hõlmavaks Eesti Kaitseliiduks.
11. Operatiivselt jagatakse Eesti Kaitseliit:
 - 1) Kaitseliidu Keskus;
 - 2) malevad;
 - 3) lipkonnad;
 - 4) malevkonnad;
 - 5) salgad;
 - 6) rühmad;Malevad on moodustatud maakondliku jaotuse alusel. Lipkonnad moodustatakse vaid maakonnasisese vajaduse korral. Malevad jagunevad kihelkondliku jaotuse alusel malevkondadeks.
12. Ajutise taktikalise ühikuna võib Kaitseliidu Keskus moodustada Kaitseliidu brigaadid selleks vajaliku juhtimisstruktuuriga. Brigaadi koosseisu arvatud Kaitseliidu allüksused ja meeskonnad on tavalise püsistruktuuri koosseisu osad alludes brigaadisisesele juhtimisstruktuurile kuni brigaadi taktikalise ülesande täitmiseni, mille järel Kaitseliidu Keskus lõpetab brigaadi tegevuse.

IV EESTI KAITSELIIDU JA TEMA STRUKTUURIÜKSUSTE VALITAVAD ORGANID JA AMETIISIKUD

13. Kaitseliidu salk valib eneste keskel salga vanema.
 14. Kohalik kaitseliit valib üldkoosolekul juhatuse ja revisjonitoimkonna. Juhatuse esimees valitakse kas kohaliku kaitseliidu üldkoosoleku poolt või jäetakse see juhatuse valida.
 15. Kohalike kaitseliitude poolt selleks valitud esindajad valivad kaitseliidu maakonnakogu ja kaitseliidu maakonna revisjonitoimkonna. Kaitseliidu maakonnakogu valib maakonnakogu juhataja ja muud ametiisikud.
 16. Kohalike kaitseliitude poolt selleks valitud esindajad valivad Eesti Kaitseliidu Keskkogu, Keskkogu esimehe ja Eesti Kaitseliidu revisjonitoimkonna.
 17. Eesti Kaitseliidu Keskkogu valib ühiskonna esindajaist Vanematekogu.
 18. Eesti Kaitseliidu valitavate organite ja Kaitseliidu struktuuriüksuste moodustamine, nende tegevuse alused ning töökorraldus on reguleeritud nende põhikirjade ja kodukorraga.
-

Üle kõige vajame vaimset ühtsust

Nädalavahetusel 16-17. mail toimus Tallinna 8. Keskkoolis esimene üleeestiline Kaitseliidu kokkutulek. Osa võtma oli tulnud umbes 150 inimest, mis massilisusele pretendeeriva liikumise kohta pole kuigi suur arv. Kuid tähtsam on vahest see, kes ja kuidas selle ürituse korraldas. Seekord ei püütud kedagi isamaalisusega üle trumbata, ei olnud ka eesti meeste omavahelisi lõputuid nägelemisi. Vastupidi, puhkepäevad veedeti sportlikult, seltskondlikult, samal ajal ka vaimselt. Asjalikult vahetati mõtteid ka kodukaitse eestvedajatega.

Kuidas ka edaspidi oleks võimalik käituda üksmeelselt ja mõistlikult, sellest vestles „Päevalehe“ korrespondendiga kokkutuleku üks põhilisi organiseerijaid spordiklubi „Kulter“ president ÜLO LOMP.

Milleks teie klubi loodi, millistel poliitilistel vaadetel põhineb teie tegevus?

Paar aastat tagasi otsustati luua Muinsuskaitse Seltsi turvateenistus, tänaseks päevaks on sellest saanud juriidilise isikuna EMS-i juures tegutsev klubi „Kulter“¹

Meie eesmärgiks on taasäratada eestiaegsete kaitseliitude traditsioone kõiges, mis sobib praegusesse poliitilisse konteksti ja vastab rahva huvidele. Iseseisvusaastail tegeles Kaitseliit väga laialt kultuuri ja seltsieluga, käidi koos, korraldati pidusid jne. ja loomulikult hoolitseti inimeste valmisoleku eest ennast kaitsta. Meiegi tegeleme nii enesekaitsetreeningutega kui ka näiteks ajalooõppingute või perepäevade läbiviimisega. Katsume keskeale lähenevaid mehi vormis hoida ning noori vaimselt ja füüsiliselt harida. Pean väga tähtsaks seda, et eesti mehed looksid endale kohti ja võimalusi, kus üheskoos midagi teha, üksteist tundma õppida, operatiivselt informatsiooni vahetada. Tähtis ei olegi niivõrd see, kui palju või millise tehnikaga õpitakse ennast kaitsma, vaid see, et ühe kandi meestel tekiks vaimne side, et teineteist usaldada ja oldaks valmis operatiivselt reageerima.

Iseseisva Eesti Vabariigi päevil oli kaitseliit relvastatud organisatsioon. Selles liinis tegevuse taastamine ei saa praegu ühelegi mõistlikule inimesele pähegi tulla: jõudude vahekord on ju teada. Küll tuleb aga olla valmis vastu hakkama kohapealsetele provokaatoritele. Selleks ei ole vaja lippude ja suurte sõnadega poolfiktivseid massiorganisatsioone, vaid väikseid operatiivseid üksusi. Neid peaks ühendama hästi koordineeritud tegutsev liit.

Millised suhted on „Kulteri“ praeguse Kaitseliiduga, millised Kodukaitsega?

Kaitseliidu raames tegutseme autonoomse üksusena. Minul isiklikult on KL juhi härra Elle-riga mitu olulist lahkavamust. Tundub, et see mees on nii mõneski mõttes võtnud suuna radikaalsele ülepolitiseerimisele ja sõjamängimisele. Sisulist

¹ KLM f 3, n 2, s 25:26

„Kulter“ on lühend sõnadest „kultuur“ ja „tervis“ – lähtunud põlisest loosungist: „Terves kehas terve vaim!“

tööd ja tegevust näib esialgu vähevõitu olevat.

Erinevalt paljudest teistest KL nimel sõna võtnud asjameestest leiame meie, et koostöö Kodukaitsega on hädavajalik mitte üksnes „äärmise ohu korral“. Ja tegelikult võib asjale ju ka nii läheneda, et näiteks suure kuritegevuse näol on see oht meil juba praegu olemas.

Mina leian, et esialgu meil võib ju olla kaks terves konkurentsisis tegutsevat vabatahtlikku kaitseorganisatsiooni. Kunagi võiksid need kaks suunda ajaloolise kaitseliidu nime all ühineda.

Praegu on Kodukaitse märksa rohkem reaalseid tegutsemisvõimalusi kui kaitseliidul, samuti on Kodukaitse ka organiseeritum ja konkreetsem. KL liikmete ning programmide kohta on praegu väga raske saada täpset informatsiooni. Kuni ei ole reaalpoliitikast lähtuvalt kindlalt maha pandud tegutsemissuunad, ei või olla kindel, et seda liitu ei saa näiteks KGB provotseerida eestlaste vahele kiilu löömiseks. Tuleb olla valvas, et me ise ei hakkaks oma rahvuskaaslastele silte külge kleepima ja ülekohtuselt teiste inimeste üle otsustama. Paraku on ajaloost teada, et Eesti rahvas on suudetud selleni ka varem viia.

Kas leiate, et „Kulteri“ kogemused ja suund vääriskid mujalgi ülevõtmist?

Miks mitte. Me tegeleme reaalselt, iseseisvalt ja sallivalt endi ja oma perede turvalisuse tagamisega. Üritame seda teha laiemalt ning mitmekülgsemalt kui paljud teised. Oleks tore, kui Eestimaal kujuneks sellistest klubidest tihe ja täpselt juhitud võrk.

Eesti Kaitseliidu Keskjuhatuse nõupidamine

Tartus, 25. novembril 1990. a.

Protokoll nr. 2

Osavõtjad¹: Andres Lusmägi (A L)

Hando Kruuv (H K)

Meelis Säre (M S)

Puudusid: Hannes Toomsalu – haige

Manivald Kasepõld – perekondlikud põhjused

Koosoleku juhataja: Meelis Säre

Protokollija: Andres Lusmägi

Päevakord: Keskjuhatuse tegevuse käivitamine, ülesannete jaotamine

M S: Korporatsioonidega ei ole mõtet edasi tegeleda. Ainult Korp! „Revalia“ on astunud *in corpore*.

A L: Arvan, et korporatsioonidega tuleb edasi tegeleda.

Otsustati: A. Lusmägi ülesandeks jääb korporatsioonidega tegelemine. M. Säre kutsub ellu Tartus allohvitseride koolituskeskuse ja hakkab vastutama väljaõppe eest. M. Kasepõld võtab ühendust Kaitsealgatuskeskusega ja selgitab välja nende võimalused. Paljunduse küsimused jätta Hando Kruuvile. Tema ülesanne on Keskkoogu ajaks paljundada ja kätte toimetada rivi- ja vahiteenistuse määrustikud.

Põhikiri paljundada ja edasi toimetada pärast keskkogul esitatud paranduste arvesse võtmist.

M S: Keskkoogu on planeeritud kokku kutsuda detsembri keskel. Päevakorras oleks vanematekogu valimine, side organiseerimine ja põhikirja täiendamine. Planeeritakse sidet raadio kaudu esialgu Pärnu, Harju ja Tartu vahel. Sidel kasutatakse salakoode. Edaspidi korraldatakse side kõigi Eesti suuremate keskuste vahel. Walkie-Talkie saamiseks on minu usaldusisik juba pöördunud Venemaa tehaste poole. Vajalik täpsustada kogus.

Otsustati: Sideküsimused jätta M. Särele. M. Kasepõld peab järgmiseks laupäevaks saama kokku allüksuste arvandmed, mille alusel määratakse Keskkoogu kvoodid. M. Kasepõllu ülesandeks jääb keskjuhatuse töö korraldamise

¹ KLM f 3, n 1, s 54:106

KL keskjuhatuses (1990) olid Manivald Kesamaa, Meelis Jürisson, Andres Lusmägi, Hando Kruuv ja Hannes Toomsalu. 10. novembril 1990 Tartus kokku tulnud KL suurkogu otsustas Kaitseliidu tegevuses juhinduda Eesti Kongressi otsustest. Kehtivaks tunnistati 1931. aasta põhikiri reservatsioonidega, et okupatsiooni tingimustes ei ole võimalik seda täielikult rakendada ja tuleb kehtestada uus ajutine põhikiri. Seega sai KL endale kaks põhikirja. Uues ajutises põhikirjas peatati KL Ajutise Juhtimiskeskusega seonduvad paragrahvid ning selle kohustused pandi ajutiselt KL keskjuhatusele

probleemide ettevalmistamine ja ettekandmine järgmisel keskjuhatuse koosolekul 1. detsembril Raplas kell 12.00 M. Kasepõllu juures.

M S: Kooskõlas Eesti Komitee otsusega kaitseliidu kohta peab Eesti Kaitseliit aitama tagada avalikku korda ja elanike õiguste kaitset ning tõkestama kuritegevust.

Otsustati: Avaliku korra kaitse küsimused anda ülesandeks Hannes Toomsalule. Keskjuhatusel võtta vastu otsus, milles teha allüksustele ülesandeks töötada välja kavad ja võtta vastu meetmed avaliku korra tagamiseks. Tulemustest ette kanda H. Toomsalule hiljemalt 23. detsembriks.

A L: Majanduspiiri küsimuse kooskõlastan neljapäeval, 29. novembril Eesti Komitees. Sellejärgselt tuleks otsus võtta vastu keskjuhatuse poolt järgmisel nõupidamisel.

Otsustati: Teha A. Lusmägile ülesandeks sidemete pidamine Eesti Komiteega, selle kaitsetoimkonna ja kaitsepolitseiga. Tagada kodeerimisküsimused, saladuste kaitse, vastuluure, juhtimissüsteemide dubleerimine A. Lusmägil koostöös kaitsepolitseiga. M. Kasepõllu ülesandeks jätta suhted pressiga ja läbirääkimised Läti ja Leedu Kaitseliitudega, samuti päevakäskude läbivaatamine ja osade nendest tühistamine ning keskjuhatuse otsuste täitmise kontroll. Ühtlasi rivilised, haldus- ja organisatsioonilised küsimused jäävad M. Kasepõllule. Abivahendite küsimus jääb M. Särele. A. Lusmägile jääb Tartus peakorter (kantselei) töö koordineerimine, sealhulgas juriidilised ja asjaajamise küsimused. M. Särele jäävad „mustade stsenaariumide“ väljatöötamine, alarmsüsteemid ja eriolukord.

A. Lusmägile jätta majanduspiiri küsimused. H. Toomsalule jätta atribuutika ja vormi ja EKL kunstilise „firmastiili“ küsimused. Esindusküsimused jätta M. Kasepõllule. Oma tegevuse valdkonna probleemidest peab iga EKL keskjuhatuse liige valmistama ette sõnavõtuks järgmisteks nõupidamisteks. Otsustatakse peeti keskjuhatuse nõupidamiste korraldamist laiendatud väljasõiduistungitena regulaarselt igal teisel nädalavahetusel kohalike allüksuste pealike osavõtul. Seal lahendatakse ühtlasi ka kohapealseid küsimusi. Erakorralisi istungeid korraldatakse vastavalt vajadusele, reeglina toimuvad need Tartus.

A L: Keskkogu korraldamist detsembri algul pean raskesti korraldatavaks. Samuti ei ole see mõistlik pidada ära jõulude ja aastavahetuse ajal. Reaalne toimumine aeg oleks jaanuari teisel nädalavahetusel. Järgmisel nõupidamisel on vajalik ära jaotada personaalselt finantseerimise ja selle allikate leidmise, meditsiiniteenistuse ja kiirreageerimisüksustega tegeleja, noorkotkaste, kodutütarde, gaidide, skautide ja naiskodukaitse kureerimise eest vastutaja küsimus.

Otsustati: H. Kruuvile anda ülesandeks EKL omandiõiguse taastamise küsimused.

/ Allkirjad /

Koosoleku juhataja: M. Säre

Protokollija: A. Lusmägi

Osaleja: H. Kruuv

Eesti Kaitseliidu Peastaabi tegevuse aruanne

EKL Peastaabi tegevus jaguneb 3 perioodi:

I Periood – kui tegeleti ainult ühiskondlikel alustel. Sellel perioodil oli EKL ülemaks major M. Kasepõld. Alates 10. novembrist 1990. a. juhtis põhitöö kõrvalt EKL tegevust ilma staabita.

II Periood – kestis käesoleva aasta¹ veebruarist kuni maini, kui koosseisulisteks töötajateks olid võetud:

- M. Kasepõld – 02.02.92. a.
- pearaamatupidaja – veebruar 1992. a.
- Noorkotkaste juht – veebruar 1992. a.
- M. Kiis – aprill 1992. a.
- M. Rätsep – aprill 1992. a.
- F. Raagmets – aprill 1992. a.

Ülalnimetatud kahel perioodil tegeleti põhiliselt EKL üldorganisatsiooniliste küsimustega. Organiseeriti massiürituste valvet, et teenida Kaitseliidule rahalisi sissetulekuid. Korraldati piiri ja vene sõjaväe vastaseid aktsioone.

Osaleti ohvitseride kursuste organiseerimisel ja läbiviimisel (15.02.90 – 15.06.91 ja 17.02.92 – aprill 1992. a.). Oisel ajal valvati EKL Peastaabi hoonet², mis eraldati selleks otstarbeks aprillis 1992. a.

Praegused staabi koosseisud oma I, II, III, IV osakonnaga moodustati ning kinnitati 1992. a. mais. Juunis hakkas staap oma praeguste koosseisude ja kohustustega enam-vähem tööle, mida võib lugeda III perioodiks.

Oma 5 kuulise tegevuse käigus on Peastaap ära teinud alljärgneva töö, arvestades tegevuse algust praktiliselt tühjalt kohalt:

- tema initsiatiivil eraldati EKL-le 95 koosseisulist ametikohta.
- II poolaastaks eraldas EV Valitsus EKL kindla eelarve 2,5 mil. EEK.
- EKL juhtkond leiab, et ta on täitnud oma põhilise ülesande, EKL on viidud varem praktiliselt mittetunnustatud organisatsioonist uue Riigikogu, Presidendi ning põhiseadusliku valitsuse moodustamise hetkeks ametlikuks ja tunnustatud riigikaitseorganisatsiooniks. Ta on lülitatud Eesti Kaitsejõudude koosseisu, tema juhtkond sh maleva pealikud on kinnitatud EV Valitsuse määrustega. Sellest hetkest on nad kõrged riigikaitse ametnikud, kes kannavad vastutust Eesti riigikaitse eest.
- EKL Peastaap on olnud nn „puhviiks“ riigivalitsemise organite ja EKL malevate vahel, kellel on tulnud lahendada erinevaid juhtumeid, ekstsesse ja arusaamatusi, milleks on kulunud peale oma põhitöö ligi

¹ KLM f 3, n 1, s 54:38 1992. aasta

² Tallinnas, Uus tän 2, kus kuni augustini 1995 asus KL PS

50% tööajast.

- Tegeletakse Eestist väljaviidavate vene sõjaväelinnakute ülevõtmisega ja nende vormistamisega EKL vajaduseks.
- On saavutatud, et iga kaitseliitlane võib aastas 15 päeva viibida tasustatud õppekogunemistel.
- Palju aega ja vaeva on raisatud endise ALMAVÜ ehk Tehniliste Spordialade Liidu üleandmisega Eesti Kaitseliidule. Kahjuks takerdus nimetatud üritus kaitseministeeriumi endise juhtkonna süü tõttu. Praegu tuleb ülalnimetatut korrata üle ministeeriumi uue juhtkonnaga.
- Peastaap tegeleb kogu EKL palgaliste töötajate kaadrialase ning raamatupidamistööga.
- Nagu igal keskasutusel, tuleb Peastaabil tegeleda asjaajamisega, mis puutub suhetesse riigivõimuga, asutustega ja organisatsioonidega.

Töö osakondades

I osakond – (J. Kadak) on ette nähtud EKL Peastaabi operatiivtöö organiseerimiseks. Osakond alustas oma tööd praktiliselt 01.07.92. a.

On tehtud:

- a) 01.07.92. a. loodi EKL Peastaabi koosseisuline korrapidamisteenistus, mille funktsioonideks on ööpäevase juhtimissüsteemi tagamine, ohusignaalide vastuvõtmine ja edastamine malevatele. Vastavalt ohusignaalidele käivitab korrapidamisteenistus EKL operatiivplaani. Eriolukorras muutub korrapidamisteenistus EKL Peastaabi juhtimiskeskuseks. Teostab side (traat- ja raadioside) kontrolli EKL malevate ja KJ Peastaabiga. Oma igapäevases tegevuses korrapidamisteenistus võtab vastu saabuvat informatsiooni malevatest ja teistest ametkondadest, registreerib ning töötleb saabuva teate ja võtab vastu otsuse. Korrapidamisteenistus teostab teenistuseeskirjade ning EKL ülema korralduste täitmise üle kontrolli (inspekteerimist) malevates. Teostab valvereziimi EKL Peastaabi hoones.
- b) EKL Peastaabi ja malevate operatiivplaanide koostamiseks on tehtud suur eeltöö, kuid kahjuks on nimetatud töö aga malevapealike ägeda vastuseisu tõttu seiskunud. Käesolevaks ajaks on 17 operatiivplaani kooskõlastatud ning kinnitatud ainult 4.
- c) Töötab välja EKL väljaõppe põhisuunad ja realiseerib neid koos III osakonnaga malevates.
- d) Teostab enamohtlike piirilõikude ja selle tagala uurimist. Valmistab ette operatiivtegevuse lahendusi.

Side - on loodud 3 sidevõrku:

1. on muretsetud 203 tk ULL tüüpi autoraadiojaama EKL malevatele. Nimetatud radiojaamad olid muretsemise hetkel reguleeritud ligi 30-le fikseeritud sagedusele. Nimetatud radiojaamad on enamuses malevate kasutuses malevasisese operatiivsidena.

2. on muretsatud kõigile EKL malevatele ja Peastaabile LL raadijaamad side pidamiseks Peastaabi, malevate staapidega ning kaitseringkondades asuvate sõjaväeosade staapidega. Nimetatud jaamu saab kasutada statsionaarselt kui mittestatsionaarselt. Enamuses malevates on sidevõrk töörežiimis.
3. on muretsatud sidevahendeid (kantavad raadiojaamad) liikuva sideauto tarbeks. Jaamad on ette nähtud ajutiste ja lokaalsete sidevõrkude loomiseks kas lahinguoperatsioonide või õppuste piirkonnas. Nimetatud piirkonnas toimub side üle sidemasina, kantavad jaamad antakse välja lahingallüksustele.

On välja töötatud nimetatud side üleriiklik skeem ja sidepidamise juhendid.

Teostatakse õppusi malevate ja Peastaabi spetsialistidega. Peastaabile on muretsatud telefoni kommutaator staabisises side organiseerimiseks.

Arvutustehnika - k.a. septembris saadi Hollandist abistamise korras 1,5 mil. EEK maksev VAX arvutivõrgu komplekt koos tööarvutitega. Nimetatud arvutikomplekt on ette nähtud Peastaabi ning malevate töö paremaks juhtimiseks, raamatupidamise ning varustuse arvestuseks, operatiivtöö teostamiseks kõrgendatud salastuse all.

II osakond – (M. Rätsep) on ette nähtud Eesti Kaitseliidu tegevust puudutava informatsiooni kogumiseks ja töötlemiseks.

On koos Kaitsejõudude vastavate talitustega koostatud Eestis asuvate vene vägede register, mida pidevalt korrigeeritakse. Registri kohaselt toimub nende jälgimine.

Teostatakse vajaliku informatsiooni kogumist ning töötlemist põrandaaluste muukeelsete sõjaliste formeeringute kohta ning muu vajaliku info kogumist, mis ohustavad Eesti Vabariigi sõltumatust.

Kontrollitakse Eestist pärit muulasi, osalesid lahingutegevuses Moldovas, Abhaasias ning mujal.

On tegeletud isikute kontrollimisega, kes soovivad tööle asuda EKL palgalistele kohtadele. Tegeletakse ametkondliku juurdlusega ning palju muuga, mis ei kuulu avaldamisele.

III osakond – on ette nähtud EKL väljaõppe organiseerimiseks ja läbiviimiseks. Selleks teostatakse õppeplaanide koostamist malevatele, õppe-metoodilise kirjanduse ning õppevahendite koostamist ning valmistamist. Koos I osakonnaga viiakse läbi ja organiseeritakse juhtkonna õppusi. Õppused 1992/93 õppeaastal viiakse läbi EKL Peastaabi direktiivi alusel. On loodud kontaktid Välis-Eesti, Soome ja teiste riikide sõjaspetsialistidega EKL sõjaliseks väljaõppeks.

III osakond alustas praktiliselt oma tööd 01.08.92 hr T. Piibu töölevõtmisega väljaõppe instruktoriks.

III osakonna koosseisus töötab Eesti Noorkotkaste Peastaap 7 staabiliikmega, kellest 2 on ainult koosseisulised. 16.04.92. a. taastati Kodutütarde

organisatsiooni. Käesoleval ajal on arvel 266 noorkotkast ja 150 kodutütart, kes osalevad aktiivselt organisatsiooni tegevuses. Käesoleval aastal viidi läbi Noorkotkaste ja Kodutütarde suvelaagrid. Noored osalesid 4 õppekogunemisel (Ida-Virumaa, Tartu, Viljandi, Tallinn).

On loodud Noorkotkaste „Mererühm“, „Raadiohuvilisterühm“, „Keskkonnakaitse rühm“. Koondused toimuvad 2 korda kuus.

On antud Rapla trükkikotta trükkida Noorkotkaste ja Kodutütarde põhimäärused ning Noorkotkaste käsiraamat. Noorkotkaste Peastaap abistab EKL malevate pealikke noorte organiseerimisel.

IV osakond – (K. Kiis) on ette nähtud EKL tagalateenistuse organiseerimiseks ja teos-tamiseks. Põhiline raskus on Kaitseliidu malevate varustamine relvade, varustuse ning transpordivahenditega.

EV kaitseministeerium, kelle otseste kohustuste hulka kuulub kaitsejõudude varustamine, loodi alles k.a. augustis. Nii KL-I kui EKJ Peastaabil on varustusstruktuurid ning laomajandus loomisel. Vaatamata sellele on Kaitseliidu Peastaabil õnnestunud malevatele ühtteist muretseda. Nii on KL eraldustega malevatele eraldatud:

- õppeautomaate
- püstol PM
- automaat AKMS-P
- granaadiheitjad RPG-22
- padrunid 7.62x39
- „ 9x18
- „ 7.62x548
- „ 5.45x39
- laigulisi välivorme
- prantsuse talvejoped ja mütsid
- autosid

On muretsetud med. abi puutumatu tagavara komplekt.

Käesoleva aasta septembris alustati EKL majandustegevust eesmärgiga saada kaitseliidule täiendavaid rahalisi sissetulekuid (valveteenistused, lahingvarustuse müügipunkt).

Äike Viljandi kohal

Üleeile, 9. septembril /1990/ jäi Eestimaa ajalukku veel üks suursündmus – mälestussamba taasavamine Viljandi lähistel, Eesti sõjavägede ülemjuhataja Vabadussõjas kindral Johan Laidoneri sünnikohas Raba talu asemel. See oli hästi organiseeritud ja paljude sõnavõtude läbi arukusele ja meelekindlusele manitsev üritus.¹ Kindrali sugulane Ellen Laidoner meenutas oma mälestusi jagades muu hulgas sedasama tihedast udust ärganud hommikut, millele järgnes päikeseline ja maheda tuulega päev. Too päev kujunes nagu sümboliks meie vabadusvõitluse arengule.

Kui ligi paar tundi kestnud tseremoonia Eesti Vabariigi hümniga lõppes, ei olnud taeva-laotuses veel äikesepilvi. Kuid eelaimdus selleks oli siiski olemas. Viljandimaa Muinsuskaitse ühenduse esimees Jaak Pihlak kutsus ausamba juures viibijaid maavalitsuse saali, kus tunni pärast pidi algama tunnustatud ajaloolaste ja poliitikute Hannes Walteri, Mart Laari, Mati Õuna, Külli Arjakase ja Trivimi Velliste eestvõttel rahvakoosolek „Eesti Vabariik tulevikust minevikku“. Pisut enne seda teadet oli Kaitseliidu Sakala Maleva juhatuse liige, ERSP Viljandi piirkonna juht andnud edasi läkituse kõigile samba avapidustustel viibinud kaitseliitlastele koguneda pärast selle ürituse lõppu Viljandi Liikva Eriehitustööde Mehhaniseeritud Kolonni saali nõupidamisele – sõltumata sellest, et kaitseliitlaste 9. septembri kokkutulek Viljandis jääb ära ning et see peetakse hoopis 15. septembril Elvas.

LEMK-i saali kogunesid ühel nölul olevad Viljandi, Karksi, Tarvaste, Põltsamaa, Võru, Helme, Nõo ja Põlva malevkonna ning Pärnumaa maleva ja Tamme kompanii esindajad, samuti Eesti Kaitseliidu Ajutise Juhtimiskeskuse liider Kalle Eller koos mõnede Harju ja Tartu maleva esindajatega. Korraldajad lootsid nõupidamisest asjalikku arutelu ja Eesti Kaitseliidus viimasel ajal tekkinud erimeelsuste hajutamist. Paraku aga kulges kõik teisiti. Esmalt hämmastas enamikku 70-80 kokkutulnust Kalle Elleri võimukus, kui ta marssis koosolekusaali kümnekonna ihukaitsja saatel ning jaotas need käskluse korras paigale.

Nõupidamise juhataja, kaitseliidu Sakala maleva aseesimees Karl Tuim andiski esmalt sõna Kalle Ellerile. Tallinlasest liider teatas, et toimuva näol on tegemist keskjuhatause otsuse eiramisega, mistõttu seekordset kokkusaamist võib pidada ei enamaks kui infotunniks. Ta pahandas nende malevate ja malevkondade üle, kes ei allunud keskjuhatause korraldusele osaleda hiljutises Eesti piiri aktsioonis.² Samuti väitis kõneleja, et keskjuhatause ametlik kokkutulek saab siiski teoks

¹ KLM f 3, n 2, s 25:28

Mälestussamba rajamisest võtsid osa ka KL Sakala Maleva liikmed

² Laiendatud staabiõppuse „Riigipiir ‘90“ käigus oli kavas paigaldada piiritulbad Tartu rahulepingu järgsele Eesti piirile. Piir plaaniti sulgeda poliitilise aktsioonina üheks tunniks. Õppus toimus Eesti idapiiril ning tekitas suurt vastukaja Eesti ja Venemaa valitsuste tasandil. Valitsus leidis, et „provokatsioon“ piiril mõjutas Vene NFSV ja Eesti läbirääkimiste kulgu ning siseministeeriumile tehti ülesandeks edaspidi sarnased aktsioonid tõkestada.

15. septembril kell 13 Elvas, nagu juba teatatud. Sellest osavõtuks aga ei ole asja neil, kes pole allunud keskjuhatusele ega tunnista teda. Eraldi mainis hr Eller Pärnumaa malevat, kes ajavat taga oma joont. Üha ärevamaks muutunud õhkkonnas tekkis mitmeid vastuväiteid. Tundes enda juhirolli nõrkust, andis Kalle Eller kaitsmeeskonnale käskluse: „Tagada kord!“

Noored musklites mehed reageerisid kuulekalt oma ülemuse käsklusele ning andsid endast märku püsti tõusmisega. Seepeale katkes kannatus kõigepealt Eesti Komitee liikmel Tiit Madissonil, kes palus Elleril koos oma löögigrupiga saalist lahkuda. Ta väitis: „Olin üks nende hulgast, kes julges esimesena välja astuda eesti vabaduse eest. Mind aga ei ole enam ammu nii palju alandatud kui täna, mil Kalle Eller ei taha isegi sõna anda. Olen läbi elanud mitmeid KGB julmusi, kuid Kaitseliidu ajutise keskjuhatuse juhtimismeetodid sarnanevadki just KGB omadega. Kui Tarus võeti maha Lenini ausammas, oli hr Eller kommunistide poolt ning mõistis hukka Tamme kompanii tegevuse, otsustas selle laiali saata. Kui aga Moskvast algasid Eesti esinduse läbirääkimised, korraldas ta piiriõppused, mis tekitasid hoopis suuremat poliitilist pinget. Selline pendeldamine ühest äärmusest teise mulle ei meeldi.“

Eelnevalt oli Kalle Eller teatanud, et kavas on veel mitmeid piiriõppusi koondnimetusega „Piirilõvi“, mille kestel valitsevat kohustus täita käsku. Tema sõnutsi on Kaitseliit praegu jagunenud kaheks: ühed, kes täitsid käsku ning teised, kes talitasid oma äranägemise järgi. Karksi malevkonna esindaja Rein Seegel selgitas, et piiriõppuste eel oli info väga napp, polnud üldse teada, kas tegutsetakse riigipiiri, tolli- või majanduspiiri asjus. Samuti on ilmnunud, et ajutine juhtimiskeskus pole piiriõppusi isegi Eesti Komiteega kooskõlastanud. Seega on tegemist täieliku omaalgatusega.

„Praegu on meie metsad täis dessantväelastest õppuslasi. Mis oleks järgnenud siis, kui neist keegi oleks tulistanud?“ küsis Rein Seegel.

Omapoolseid ettepanekuid Kaitseliidu tegevuse ühtsustamiseks tegid Pärnumaa maleva asepealik Hannes Toomsalu ning mitmed teised. Kõlama jäi seisukoht, et Eesti Kaitseliit peab alluma Eesti Kongressi kaudu Eesti Komiteele.

„Valev Kaska tundis muret, et kui seni valitsevad vastuolud Eesti Komitee, Ülemnõukogu ja Interliikumise vahel, siis nüüd on ka Kaitseliit lõhenemas. „Tänane nõupidamine oligi mõeldud selleks, et arutada neid vastuolusid ning leida lahendus, samuti valida Kaitseliidule juhatus.“³ Paraku aga tõttas Kalle Eller pärast seda, kui ta kuulis Viljandi kokkutulekust Eesti Televisiooni teatama, et see nõupidamine jääb ära.“ /---/

3 Kaitseliidu keskjuhatust valiti paar kuud hiljem Tartus 10. novembril kokku tulnud KL suurokogul. Samast päevast asus sisuliselt KL ülemal ülesandele täitma Manivald Kasepõld. Kalle Eller asus pärast taandumist Kaitseliidu eesotsast juhtima Rahvuslikku Kaitselagatusekeskust (RKAK), mille liikmeskond kattus osaliselt Kaitseliidu omadega.

Pärast seda, kui K. Eller oli oma meeskonna ja mõttekaaslastega lahkunud võeti vastu läkitus kõigile Eesti Kaitseliidu malevatele ja malevkondadele.

Kell 18.30 lähenesid Tallinna poolt tintmustad äikesepilved, mis jõudsid peagi Viljandi kohale. Hakkas paukuma pikne ja sadama paduvihma.

Tahaks loota, et äike eestlaste eneste keskel jääb siiski tulemata. See oleks korvamatu kaotus meile kõigile.

Päevaleht, 11.09.1990

Endel Roosimägi

Kõigile Eesti kaitseliitlastele!

Eestimaa Kaitseliit on jõudnud oma tegevusega olukorda, kus on vaja demokraatlikku keskuhtimisaparaati kaitseks üksikisikute ja gruppide diktaadi eest. Praegune hr Elleri poolt juhitud kaitseliit on läinud oma tegevusega vastuollu paljude kaitseliidu üksustega. Praegune kaitseliidu staap on totalitaarne võimuorgan, kes ei anna aru ega allu kellelegi.

Eesti Vabariigi Kaitseliit allus vabariigi valitsusele. Ka tänane kaitseliit peab kui just mitte alluma, siis vähemalt kellegagi koordineerima oma tegevust. Praegune eesti valitsus ei ole soovinud kontakte kaitseliiduga. Sellest järeldudes pöördume Eesti Kongressi poole avaldusega – Eesti Kaitseliit allub eesti rahvale läbi Eesti Kongressi ja täidab oma tegevusega eesti rahva tahet.

Palume saata kõigil Eesti Kaitseliidu formeeringutel 22. septembril kella 10-ks Viljandisse, Planeedi tn 4 (LEMK-i saalis) toimuvale Eesti Kaitseliidu reorganiseerimisnõupidamisele oma volitustega esindajad; malevast 3, malevkonnast 2 esindajat. Nõupidamine toimub arvestamata edaspidiseid teateid.

Üleskutse koostati Pärnu maleva ja Helme, Nõo, Põlva, Põltsamaa, Võru, Karksi, Tarvastu, Viljandi malevkondade esindajate poolt Viljandis 9. septembril 1990. a.

Päevaleht, 11.09.1990

Viljandi nõupidamise toimikond

Kust lähevad piirid?

Küsimustele vastab Eesti Kaitseliidu juht KALLE ELLER¹

Kas vastab tõele, et Kaitseliit on lõhenemas?

Lõhenemine pole päris õige sõna, kuigi lõhe on praegu tegelikkus. Tegemist on väljastpoolt tuleneva lõhestamisega. Et selleks on rakendatud üsna tõhusad jõud, on lõhestustegevus olnud küllaltki edukas. Selle taga seisab ERSP väga mõjukas rühmitus. Konflikti olemus on ERSP vastuseis Kaitseliidu juhtkonnale. Järjest on aktiveerunud ERSP surve, mille eesmärk on allutada Kaitseliit oma kontrollile. Proua Lagle Parek on selle sihi ühel ERSP koosolekul muide ka selgelt välja ütelnud. Samas peab tõdema, et kuigi ERSP liikmeid on Kaitseliidus küllaltki juhtivatel kohtadel, on need sellised inimesed, kes mõistavad ja tunnistavad, et niisugune asi nagu Kaitseliit ei saa alluda mingile ühele erakonnale. ERSP soov saada KL oma kontrolli alla on muidugi mõistetav. Nad ei taha moodustada oma rünnakrühmi, sest see tooks kaasa teiste erakondade samasuguse tegevuse. Me ei või Eestis lubada sellist olukorda, nagu on näiteks Gruusias. Seal on igal rühmitusel oma löögirühmad, mis võivad millal tahes üksteisega relvakonfliktis astuda. Olen kindlalt seisukohal, et KL ei saa alluda ühele erakonnale.

Kellele peaks KL teie arvates alluma?

Mul pole ühtset seisukohta, kellele ta peaks alluma. Pigem on küsimus selles, kellele võiks alluda. Peab ütlema, et võimalused on väga väikesed. Samas ma tunnistan, et täiesti iseseisva organisatsioonina on KL mõeldav väga lühikesel perioodil, hädaolukorras. Mitteallumine ei ole mingi põhimõtteline seisukoht – lihtsalt pole võimalik kellelegi mitte alluda. Päevakäsk nr 9 määrab ära meie suhted Eesti Kongressi ja Eesti Komiteega: KL on ühiskondlik organisatsioon Eesti Vabariigi õigusliku järjepidevuse alusel. Poliitilistes seisukohavõttudes lähtub KL Eesti Kongressi otsustest, jooksvas päevapoliitikas juhendatakse Eesti Komitee otsustest. Alluvusvahetada Eesti Komiteega meil pole, sest seal puudub struktuur, kellel saaks alluda. Eesti Komitee kaitsetoimkonnal ei ole adekvaatset struktuuri ja tema töö ei ole regulaarne. Alluvus võiks praegu olla vaid deklaratiivne ja kontrollimatu. Kui Eesti Kongress oleks kuulutanud end kõrgeimaks võimuks Eestis, oleks KL talle vastuvaidlematult allunud.

Kas KL võiks teha koostööd Eesti Ülemnõukogu ja praeguse valitsusega ning kas oleks mõeldav KL-i ja Eesti Kodukaitse ühinemine?

Kaitseliidu ajutise põhikirja järgi võib KL teha koostööd kõigi institutsioonidega, kellega ta huvid kokku langevad (kas või ajutiselt ja osaliselt). Kohapeal on KL teinud koostööd näiteks miilitsaga, paljudel juhtudel Kodukaitsega. Eesti valitsus pole püüdnud meiega kontakti astuda, küll on aga olemas kontaktid

¹ KLM f 3, n 2, s 25:30

„Kodumaa“, 26.08.1990

Ülemnõukogu riigikaitse komisjoniga. Ajutise ja osalise huvide kokkulangemise alusel oleme valmis koostööks Savisaare valitsusega.

Kodukaitse ja KL-i ühitamine ei ole praegu muidugi mõeldav, sest KL tegutseb Eesti Vabariigi järjepidevuse alusel, Kodukaitse aga mitte. Koostöö Kodukaitsega on võimalik kõigil tasanditel ning paljudel juhtudel on see toimunud ja toimub alamatel tasanditel ka praegu. Juba enne kodukaitse loomist tegi KL Eesti Kongressi I istungjärgu kaitsel ja Eesti Kongressi valimistel koostööd Rahvarinde turvateenistusega. Täielik koostöö Kodukaitsega oli pärast 15. mai sündmusi.² Kuidas hindate tagantjärele KL-i üritust „Riigipiir 90“ poliitilisest seisukohast, selle mõju Venega peetavaile läbirääkimistele?

Kaitseliidu laiendatud staabiõppus „Riigipiir 90“ oli altpoolt tulnud algatus, meeskondade initsiatiiv, millest KL-i juhtkond oli teadlik ja mida ta ei pidanud vajalikuks takistada. Initsiatiiv tuli paljudest kohtadest korraga ja mehed suhtusid sellesse ettevõtmisse suure entusiasmi. Et meie õppus toimus just siis, mil ta toimus, oli tingitud valitsuse ja Kodukaitse kavandatavast piiriaktsioonist ajutisel tollipiiril, millest me otsustasime ette jõuda. Kui on olemas mingid seosed KL-i õppuse ning Eesti-Vene läbirääkimiste vahel, siis on need palju sügavamal, kui esialgu paistab.

Mina isiklikult arvan, et KL-i õppused läbirääkimisi eriti ei mõjutanud. Kui meil õnnestus sellega takistada mingilepingu sõlmimist, milleks Savisaar oleks loovutanud Eesti idaalad Venele, siis oleme sellega loomulikult rahul. „Riigipiir 90“ teenis põhiliselt kaht eesmärki. Laiendatud staabiõppusena ta oma ülesande täitis. Poliitiline eesmärk oli juhtida üldsuse tähelepanu asjaolule, et Eesti Vabariigi tegelik riigipiir ja Savisaare valitsuse all kontrolli all oleva Eesti maa-ala piir ei ole tühiasi, vaid eksisteeriv probleem. Kui keegi soovib saada Eesti piiri Narva jõele, peab ta arvestama võimalust, et tulevikus hakkab Eesti piir minema hoopis läbi Kunda. Kirde-Eesti eraldumise võimalust hoitakse ju kogu aeg päevakorras.

Eesti valitsuse seisukoht on teatavasti, et piiriküsimust ei ole võimalik lahendada ühepoolsete aktsioonidega, vaid ainult mõlemapoolse kokkuleppel. Kuidas te kommenteeriksite seda avaldust?

See põhimõte on õige, kuid selle tõlgendamine ei ole õige. Valitsus peab juhinduma Ülemnõukogu otsustest. ÜN on teatanud, et lähtub Eesti iseseisvusest Tartu rahu alusel. Seega pole valitsusel praegu mingit õigust pidada läbirääkimisi Eesti idaalade loovutamise üle. Loomulikult ei ole ühepoolsete aktsioonidega võimalik kehtestada Savisaare valitsuse kontrolli mingi piiri üle, kuid probleemile tähelepanu juhtida on võimalik. Oleks suur viga loovutada need alad enne, kui Venemaa on tunnustanud Tartu rahu. Siis võidakse hakata nõudma veel mingite alade äraandmist. Kui üldse hakata pidama läbirääkimisi nende alade loovutamise üle – iseenesest on sellised läbirääkimised mõeldavad –, peab Vene pool enne tunnistama, et tegemist on Eesti Vabariigi maa-alaga. Sellelt lähtekohalt saab

2 Interrinde meeleavaldajad ründasid Toompea lossi

pidada läbirääkimisi seal näiteks referendumi väljakuulutamise üle.

Kas probleemile tähelepanu juhtimise meetodid polnud teie arvates pisut liiga agressiivsed?

Ma ei arva seda. Juhtkond pakkus välja, et piiripostide paigaldamise asemel käesidemetega mehed lihtsalt seisaksid sellel kohal tund aega. Ütlesime meeskondadele, et niikuinii lõhutakse piiritulbad kohe ära, kuid nemad vastasid, et las lõhuvad, korraks paneme nad siiski püsti. See olgu öeldud selgituseks, mitte vastutusest kõrvale pööiklemiseks. Me andsime nõusoleku ja ka vastutame selle eest.

Mõned küsimused Kalle Elleri isiku kohta: vanus, elukutse, haridus?

Olen 50-aastane, elukutseline kaitsepolitseinik. Enne töötasin 15 aastat metsnikuna Karulas. Kunagi õppisin Tartu Ülikoolis eesti ja inglise keelt, kuid poliitilistel põhjustel jäi ülikool lõpetamata. Olen lugenud eesti keelt Usuteaduste Instituudis.

Ajakirjanduses on teid korduvalt nimetatud koloneliks – selle aukraadi olevat teile andnud Eesti Vabariigi eksiilvalitsuse kaitseminister.

Üks kaitseminister Toomepuu lähikonda kuuluv isik ütles Eestis viibides mulle suusõnal tõepoolest, et hr Toomepuu on nimetanud mind Eesti Vabariigi koloneliks. Mingit ametlikku teadet ma selle kohta saanud pole ning sellisest kavatsusest ei ole mulle ka eelnevalt teatatud. Seepärast ei ole mina seda kusagil avalikult maininud. Kust pärineb „Edasis“ avaldatud informatsioon, ma ei tea.

Mitmes ajaleheartiklis on antud mõista, nagu käiksite KL-i koosolekutel ihukaitse või mingi valiklöögrühma saatel.

Ihukaitset mul ei ole. Need „15-20 meest“ (tegelikult oli neid vähem) olid mõeldud korra tagamiseks. Tegemist ei olnud mingi valiksalgaga, küll aga kuuluvad need mehed üksustesse, kellel on parem distsipliin ja väljaõpe kui Pärnu ja Viljandi kaitsepolitseilastel ning nn Tamme kompaniil. Karatekaid nende hulgas ei olnud, üks mees harrastab *tae kwan do* 'd.

Küsitles **Mart Linnart**

Ärgake, pealinna noorkotkad ja kodutütred!

/---/

50-aastane varjusurm ei suutnud ränkadele ohvritele vaatamata hävitada Eesti Vabariigi aegsete noorkotkaste ja kodutütarde põhikontingenti, kes kandis oma hinges pühaliku töotusega antud kindlat usku taasärkamisse. 12. augustil 1989. aastal võimegi lugeda Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonide taassünnipäevaks, sest siis oli noorkotkaste veterani Kalju Kresseli eestvõttel Pärnumaal Tahkurannas esimene vabariiklik noorkotkaste ja kodutütarde kokkutulek. Tõsi, omaaegsest 40-tuhandelisest malevast oli rivis vaid käputäis uljaid hallpäid, kuid tähtsaim oli saavutatud – usk: „Meie oleme olemas!“

Järgnevate kuude jooksul loodi veteranide eestvõttel mitmes Lõuna-Eesti maakonnas ja linnas noorkotkaste ja kodutütarde ühendused, kes seadsid oma eesmärgiks koolinoorte hulgas rahvuslik-patriootilise liikumise taaselustamise. Aktiivsemalt on tegutsenud on tegutsenud Tartumaa ja Sakalamaa noorkotkaste ja kodutütarde ühendused, kelle vanematekogu korraldusel toimusid pidulikud koondused Noorte Kotkaste organisatsiooni 60. aastapäeva tähistamiseks (Viljandis 31. oktoobril /1990/ ja Tartus 3. novembril). Kuna veteranide ühendused kohtadel on osutunud küllalt elu- ja teovõimelisteks, otsustati Tartus samal koondusel moodustada Eesti Noorkotkaste ja Kodutütarde Ühenduse Peastaap, kelle ülesandeks jääb antud tegevuse vabariiklik organiseerimine ja juhtimine. Meeldiv on tõdeda, et senist küllaltki tagasihoidlikku tegevust on heatahtlikult ja küllalt aktiivselt aidanud valgustada kohalik ajakirjandus ning Eesti Ringhääling, mis kinnitab usku ettevõtmise elujõusse ja vajadusse. Edaspidine oleneb nüüd juba veteranide ning praeguste eesti noorsoo hea käekäigu eest isalikkude muret tundvate seltskonna-, haridus- ja riigitegelaste eestlustunde siirusest.

Kahjuks ei ole eestiaege rahvusliku noorsooliikumise elustamisest midagi kuulda veel Põhja-Eestis, eriti pealinnas Tallinnas. Minul kui Eesti Vabariigi aegsel noorkotkal¹ oli ülimalt troostitu jälgida meeskoori liikmena president Konstantin

¹ KLM f 3, n 2, s 25:31

Leonhard Saluveer (30.09.1923 – 10.12.2004). 1990. aastate alguses oli üks esimesi, kes asus Noorte Kotkaste organisatsiooni taastama. Temas sai noortemagister, Noorte Kotkaste peastaabi instruktor ja peastaabi ülem abi

Pätsi matusetalitust Kadrioru lossi ees, kuna saatjate hulgas polnud oma lippude all noorkotkaid ja kodutütred. Ometi palistasid Eesti ajal presidenti vastu võttes teid ning tänavaid eelkõige toredates vormides vaimustatud noorkotkaste ja kodutütarde spaleerid. Kas meie praegune juhtkond kavatseb ka viimase Noorte Kotkaste peavanema kindral Johan Laidoneri matta kodumaa mulda ilma meieta?

Aeg on suur, aeg on praegu otsustav. Omal ajal innustasid meid eestluse vaimu kui ainukest jõudu Eesti maa ja rahva päästjana edasi kandma vanema põlvkonna paremad pojad ja tütreid. Algatus on nüüdki olemas, tarvis vaid töö käima panna. 19. novembril oli Viljandis Sakala-maa Noorkotkaste ja Kodutütarde Ühenduse Vanematekogu organiseerimisel esimene seminar tulevaste salga- ja rühmajuhtide koolitamiseks. Absoluutse vabatahtlikkuse korras tuli maakonna ja linna kaheksast koolist õppusele 45 poissi-tüdrukut ja kaks õpetajat. Selline algus rõõmustab ja kohustab.

/---/

Leonhard Saluveer

Kaitseliit kosub kenasti!

Viljandi Kaitseliidu malevkonna asutamiskoosolek peeti juba 21. veebruaril 1990 KEK-s. Pisut varem oli malevkond moodustunud Karksis. Praeguseks on välja kujunenud Kaitseliidu Sakala malev, kuhu kuuluvad Viljandi, Karksi, Tarvaste ja Põltsamaa malevkond, kokku 250 liiget. Suure-Jaani kihelkonnas on malevkond moodustamisel.

Kaitseliidu Sakala Maleva juhatuse esimeheks on valitud üks Viljandi malevkonna asutajaliikmetest, KEK-i mehhaniseerimisvalituse asejuhataja Tarmo Evert. Maleva põhikiri kinnitati istungil 16. juulil. Küsimustele vastab TARMO EVERT.

Mille poolest erineb Kaitseliidu malev „Kodukaitse“ malevast? On ju mõlema eesmärk meie rahva turvalisuse tagamine?

Minu arvates peaks korra tagamine jääma ikkagi politsei ülesandeks, iseasi muidugi see, kui „kodukaitsest“ kujuneb politsei ühiskondlik abiline, nagu omal ajal oli rahvamalev miilitsa abiliseks. Kaitseliit igatahes pole endale sellist igapäevaabilise funktsiooni, et õhtuti patrullimas käia, võtnud. Kui aga on tarvis kaitsta asutusi ja ettevõtteid või osaleda suurematel üritustel, ei keela me loomulikult oma abi. Näiteks olid meie mehed patrullimas ka ülemaailmsete mulgi päevade ajal, mil „Kodukaitse“ ei olnud veel loodudki. Hiljuti käisime mitu nädalat valvet pidamas sidesõlmes, naftabaasis, bensiinijaamas ning ka KEK-i bensiinitanklas, kus üritati kütust röövida. Kui tarvis, lööme kaasa ka Eesti piiri kaitsel.

Et meie üks olulisemaid kohustusi on osutada abi erakorralistes olukordades (loodusõnnetused, tulekahjud, plahvatused jms), korraldame enesekaitse- (dzuudotreeninguid), vetelpääste- ja tuletõrjeõppusi, samuti valmistame ette kandidaate tööks Viljandi politseis ja päästeteenistuses.

Kas Kaitseliidu vastu on huvi tundnud ka naised?

Seni on naiste huvi olnud napp, kuid ega me ole ka propagandat teinud. Nimelt on Naiskodukaitse põhikiri alles valmimisjärgus, see on praegu linnavalitsuse juristide käes.

Aga noormehed?

Neid on Kaitseliitu astunud juba mitu. Meie organisatsiooni liikmeks võib saada juba 16-aastaselt, muidugi juhul kui üks asjaosalise vanematest annab talle soovitus. Peale selle peab olema veel kolme kaitseliitlase soovitus. See kehtib ka kõigi teiste meie organisatsiooni astujate kohta. Vanemad mehed kuuluvad Kaitseliitu au- ja toetajaliikmetena.

Mil moel selgitate liikmeksastuja usaldusväärust?

Kõige ilmekamalt näitab seda tegevus meie organisatsioonis. Praeguseks oleme juba kolm meest välja arvanud, sest neil oli viinaviga küljes. Sel juhul kannatab ka kohusetunne. Tuleb aga arvestada, et Kaitseliit on organisatsioon, kus peab valitsema distsipliin, ilma korda austamata läbi ei saa.

Elmo Poolak lausus, et „Kodukaitse“ on Eesti Vabariigi üleminekuperioodi valitsust toetav organisatsioon. Mida ütelda Kaitseliidu kohta?

Põhikirjas on öeldud, et Kaitseliidu Sakala malev lähtub tõsiasjast, et Eesti Vabariik on õiguslikult sõltumatu riik, mis on välja kuulutatud 24. veebruaril 1918 ja mida rahvusvaheliselt tunnistati Tartu rahuga 2. veebruaril 1920. samaaegselt me tunnistame ka praegust, üleminekuperioodi valitsust.

Olen kuulnud rahva seas vihjeid, et üks kujunema Savisaare, teine Kelami meeskonnaks...

Põhimõtteliselt võivad Kaitseliitu astuda kõigi parteide esindajad, ERSP-st EKP-ni välja. Praeguseks meil komparteisse kuulujaid siiski enam pole, neid on maakonnas üldse väga vähe järele jäänud. Mina ise pole ühegi partei liige. Kuid see pole tähtis, oluline on, et Kaitseliitu kuuluja täidaks täpselt talle esitatud nõudeid. Me ei kavatse tegelda poliitikaga, vaid meie püha kohus on kaitsta rahva turvalisust, see tähendab, et me ei hakka toetama ühtegi parteid.

Loota on, et „Kodukaitse“ malev kosub kiiresti. Kas kahe teineteisega sarnase organisatsiooni vahel ei teki rivaalitsemissa ohtu?

Praegu igatahes seda küll ei ole. Mõistame hästi, et vaja on ka neid mehi, kes palgaliselt õhtuti linnas korda peavad. On ju ööelu muutunud meiegi linnas kardetavaks. Poolak oli varem KEK-is minu tööalluvuses ning kuulus Kaitseliitu, ka Hinta on endine KEK-i mees. Me ei teinud neile takistusi asumaks „Kodukaitse“ juhtideks. Ma arvan, et kunagi kasvab Kodukaitse üle Kaitseliiduks. Kui on taas tõeline Eesti Vabariik ja piirid on kinni, peab suutma ka politsei seista oma ülesannete kõrgusel ning ise korra järele valvama. „Kodukaitset“ läheb vaja siiski vaid üleminekuperioodil, mil valitsevad segadus ja kaos.

Viimastel aastatel on õhinal asutatud mitmesuguseid seltse, liite ja ühinguid. Näib, et paraku olid nii mõnedki neist juba sündides surnud. Kas Kaitseliit ikka saab ja jääb teovõimeliseks?

Ma arvan küll, et saab, sest takistusi ja vastuseisu selleks pole, toetajaid aga küll – alustades miilitsaülemast ning lõpetades linna- ja maakonnavalitsusega. Meie tegevusmahu järkjärguline suurenemine eeldab siiski, et ka Kaitseliidu maleva etteotsa on vaja palgalist juhti. Raamatupidaja oleme juba leidnud. Vaja on ka omaette ruumi, praegu ajan organisatsiooni asju oma töökabinetis mehhaniseerimisvalitsuses (tel 5 49 59). Teatavasti finantseerib „Kodukaitset“ valitsus, meie aga tegutseme veel ühiskondlikel alustel, kui alt üles kasvanud organisatsioon. Registreeritud on Kaitseliit praeguseks Viljandimaal ja veel paaris-kolmes maakonnas, kuid kogu Eesti ulatuses on ta veel registreerimata. Põhjus on ilmselt Elleri juhitava keskstaabi loius suhtumises. Palju aega on neil kulunud protsessimisele „Kodukaitse“ vastu.

Mida toob lähitulevik?

Kavatseme täies koosseisus kokku tulla juba paari nädala pärast. Nimelt algab 1. septembril kell 9 KEK-i puhkebaasis Sammulis ühepäevane Kaitseliidu laager, kus on riviõppus, spordivõistlused ja kohtumine vanade kaitseliitlastega. Kaitseliidu kõigil liikmetel on osalemine kohustuslik, kuid ootame ka neid, kes soovivad astuda meie organisatsiooni liikmeks. Järgmise üritusena on kavas rivistus 9. septembril Vabaduse platsil ning sellele järgnev osalemine Johan Laidoneri ausamba avamisel.

Sakala, 16.08.1990

Küsitles **Endel Roosimägi**

II sõjaväelisest nõupidamisest osavõtjate seisukoht

17. mail 1991 Raplas toimunud Eesti linnade ja maakondade omavalitsuste esindajate II sõjaväealane nõupidamine märgib, et riigi kõiki tasandeid läbiva kaitsealaste küsimustega seotud probleemide ring pole paranenud. Päevakorras püsivad mitmed vanad ja nende kõrvale kerkinud rida uusi küsimusi.

Poliitilisi protsesse jälgides võib täheldada, et

1. Eesti poliitilised erakonnad ei ole määratlenud oma konkreetseid seisukohti sõjalis-poliitilistes küsimustes.
2. Ülemnõukogu ei ole vastu võtnud poliitilist otsust kaitsejõudude taastamise kohta ega võtnud menetlusse kaitseseaduse eelnõu.
3. Valitsuse tegevuses ei ole tunda loogilist järk-järgulist kaitseprobleemide lahendus- ja arengukava.
4. Suhtes Nõukogude Liidu relvajõududega püsib kriisivõimalik vahekord.

Nõupidamine leiab, et tingimused iseseisvuse praktiliseks teostamiseks on otseselt seotud riigikaitse probleemide lahendamisega kõigil tasanditel ning seoses sellega peab vajalikuks:

1. EV kaitseseaduse vastuvõtmist ja vastavate kaitsestruktuuride loomist, mis on lahutamatu seotud eelduste loomisega EV riikliku iseseisvuse taastamiseks.
2. Kaitseküsimuste probleemistiku läbitöötamiseks ja lahendamiseks kutsuda koostööle kutselisi sõjaväelasi ja vabadusvõitlejaid.
3. Lahendada uue õppeaasta alguseks eestikeskse kodu- ja riigikaitse õpetuse korraldamise probleem koolides ja teistes õppeasutustes.
4. Laiendada massiteabevahendite kasutamist riigikaitsealase selgitustöö tegemisel.
5. Kutsuda järgmine linnade ja maakondade volikogude esindajate sõjaväealane nõupidamine kokku septembris 1991.

Raplas, 17. mai 1991. a.

Linnade ja maakondade esindajad¹

¹ KLM f 3, n 2, s 25:16

30 esindajat kokku 13-st linnast ja maakonnast, külalisi 12

Avaldus

Oma vandetöotuse järgi tunnistab kaitseliit põhiseaduslikku valitsust ning kehtiva 1931. a. põhikirja järgi kaitseb põhiseaduslikku riigikorda.

Nii Eesti Kongress kui Põhiseaduslik Assamblee ja kaudselt isegi Ülemnõukogu on tunnistanud – 1937. a. põhiseadus kehtib, kuid ei toimi. Samas on Eesti Kongress tunnistanud Eksilvalitsust põhiseadusliku valitsusena. Seega puudub Eesti Vabariigis praegu põhiseaduslik riigivõim ja toimib üleminekuaja riigivõim.

Ülaltoodust tulenevalt deklareerime:

- 1) Kuni põhiseadusliku riigivõimu taastamiseni (okupatsiooni lõpuni, Riigivolikogu valimiseni ja Eksilvalitsuse poolt volituste üleandmiseni) allub Kaitseliit üleminekuaja võimude juhtimisele (läbi Kaitseliidu ülema) ainult järgmistel tingimustel:

- a) On jõus Rüütel-Toomepuu kokkulepe või on sõlmitud vastav kokkulepe Eksil-valitsusega.
- b) Kehtib ja toimib Kaitseliidu 1931.a.Põhikiri ning 1934.a. Kodukord. Määrusi (tõlgendusi) nende täitmiseks jätkuva okupatsiooni tingimustes kinnitab Kaitseliidu keskkogu.
- c) Kõik pealikud valitakse alt üles (keskkogul, esindajatekogul, üldkoosolekul jne.) ning kinnitatakse (määratakse 1931. a. põhikirja järgi ülevalt alla (Kaitseliidu ülema kinnitab ametisse põhiseadusliku Eksilvalitsuse sõjaminister).

Kasvõi ühe ülaltoodud tingimuse rikkumisel jätab Kaitseliit endale õiguse mitte enam alluda üleminekuaja võimude juhtimisele

- 2) Igasugune surve üleminekuaja võimude poolt Kaitseliidu täieliku allutamise ees märgiga peab silmas ainult nende isiklikku poliitilist kasu ja demonstreerib tahtmatust taastada Eesti Vabariigi põhiseaduslikku võimu juriidilise järjepidevuse alusel.¹

11.01.92

Vastu võetud Kaitseliidu keskkogul, Tallinnas

/Allkiri/

Kaitseliidu ülem **M. Kasepõld**

¹ KLM f 3, n 2, s 25:9

1990. aastate alguses oli Eesti riikluse taastamise võtmeküsimuseks, kuidas edasi minna – õigusliku järjepidevuse alusel või mitte. Esimest suunda toetas ennekõike Eesti Komitee, teist Ülemnõukogu ja valitsus. Sellised erimeelsused kippusid lõhestama kogu ühiskonda ning tekitasid tõsisel probleeme ka Kaitseliidule

Märgukiri

Selgitusena Eesti Kaitseliidu „Tamme“ malevkonna avaldusele Tartu Maleva registreerimise kohta Eesti Kongressi Tartu büroos pean vajalikuks lisada:

1. Lähtume EKL Keskjuhatuse otsusest, mille kohaselt kohustuti kõiki KL üksusi moodustama malevad hiljemalt 1. jaanuariks 1991. a.
2. Selleks tegi „Tamme“ malevkond ettepaneku Keskjuhatusele moodustada Tartu maleva juhatus 6 liikmeline, neist pooled Tartu (M. Säre juhatusel) malevonnast ja pooled „Tamme“ malevonnast. Pealikuna pakkusime H. Henu.
3. Kuna isegi ENSV ÜN on oma 30. märtsi deklaratsioonis tunnustanud Eesti Kongressi EV riikluse taastajana, siis on loomulik, et riikluse taastamise käigus taastatakse ka EV institutsioonid, sealhulgas ka Tartu Malev.
4. Kuna Tartu Malevale kuulusid varad ja õigused, mille tagasisaamiseks on vaja edasi-lükkamatult astuda samme, siis seni, kuni Tartu malevat faktiliselt ei ole, siis „Tamme“ malevkond õigusjärglasena kaitseb Tartu Maleva huvisid.
5. Nn Tartu malevkond on end registreerinud kohaliku linnavalitsuse juures. Kuna aga linnavalitsus on moodustatud NSVL konstitutsiooni alusel ja valimised toimusid okupeeriva riigi ebademokraatlike eeskirjade järgi, siis Tartu Linnavalitsus ei saa ennistada Eesti Vabariigi aegset Tartu Malevat, ega tema õigusi.¹

Tartus, 3. jaanuaril 1991. a.

A. Lusmägi

¹ KLM f 3, n 2, s 25:1

Andres Lusmägi – KL keskjuhatuse (1990) liige

Pooleteist aasta jooksul olid Tartu kaitseliitlased (KEK-i rühm/Tamme malevkond ja Tartu malevkond) kahes teineteist eiravas leeris, vastuolud olid küll rohkem juhtide vahel; mõlema poole kaitseliitlased said omavahel normaalselt läbi. 20. septembril 1991 ühendati Tartus tegutsenud KL üksused ja 7. oktoobril toimunud üle-eestilist staabiõppust võib lugeda esimeseks reaalse tegevuse alguseks ühtse KL Tartu Malevana, üksmeelselt toetati ka uut pealikku Johannes Kerti

**Eesti Komitee kaitsetoimkonna pöördumine
Eesti Vabariigi sõjaministri eksiilis
hr Jüri Toomepuu poole**

Tunnustame Eesti KL Tartu Maleva Tamme malevkonna kaitseliitlaste panust Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamisel.

Hr Sõjaminister! Palume leida võimalus KL Tartu maleva Tamme Malevkonna 13.02.92. ettekandes toodud kaitseliitlaste autasustamiseks Teile sobivas vormis.

Eriti silmapaistvalt on Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamiseks tegutsenud Tamme Malevkonna Pealik hr Harri Henn ja eriüksuse „Skaut“¹ Pealik hr Heino Kuur.

Teie mõistvale suhtumisele lootma jäädes

Enn Tarto
Eesti Komitee kaitsetoimkonna esimees
Eesti Komitee abiesimees

14.02.1992

¹ KLM f 3, n 2, s 25:8

Tamme malevkonna juures tegutses 1990. aastate alguses eriüksus Skaut

Eesti Vabariigi Sõjaministrile eksiilis

hr J. Toomepuule

Ettekanne

Saadan Teile Eesti KL Tartu Maleva Tamme Malevkonna kaitseliitlaste nimed, kes võtsid aktiivselt osa:

1. Kommunistliku terrorirežiimi sümboli Lenini monumendi mahavõtmisest.¹
2. Tartu KGB hoone hõivamisest, selle relvastuse ja vara ülevõtmisest ning KGB töötajate väljaajamisest.²
3. Tartu Sõjakomissariaadis asunud ohvitseride ja reservohvitseride (põhiliselt Eesti intelligents) isiklike toimikute (kokku 4878 toimikut) konfiskeerimisest, millega välditi nende väljavedu Nõukogude Liitu. (Praegustel andmetel ainus juhus Baltikumis, kus arhiiv jäi kohale)
4. Kahe Vene sõjaväeükseloni enda kätte haaramisest, selle kiirest ja operatiivsest mahavõtmisest platvormidelt.³

I	II	III	IV
Lenini mahavõtmine	KGB hoone hõivamine	Sõjaväeükseloni mahavõtmine	Sõjakomissariaadi toimikute konfiskeerimine
1. Harri Henn	1. Harri Henn	1. Harri Henn	1. Harri Henn
2. Assor Sild	2. Heino Kuur	2. Heino Kuur	2. Heino Kuur
3. Al-der Kuusik	3. Heiki Rammul	3. Hando Kruuv	3. Heiki Rammul
4. Hando Kruuv	4. Tõnu Kuus	4. Heiki Rammul	4. Hando Kruuv
5. Rein Ilvär	5. Ervin Lokko	5. Ervin Lokko	5. Al-der Kuusik
6. Joel Kirber	6. Arvo Väilo	6. Assor Sild	6. Andres Lusmägi
7. Priit Rajasaar	7. Arnold Loorents	7. Edgar Lepik	7. Olavi Uibo
	8. Priit Loorents	8. Juhan Ojajäms	8. Heino Otsmaa
	9. Edgar Lepik	9. Toomas Poska	
		10. Tõnis Poska	
		11. Tarmo Prikk	
		12. Heino Nummert	
		13. Olev Lemsalu	

/ Allkiri /

Harri Henn

Tamme Malevkonna Pealik

13.02.1992

/ Tamme Malevkonna pitsat /

/ Allkiri /

Heino Kuur

Eriüksuse "Skaut" Pealik

1 KLM f 3, n 2, s 25:10

Lenini ausammas Tartus võeti maha 23. augustil 1990

2 KGB kohaliku osakonna maja Vanemuise tänaval võeti üle 26. augustil 1991

3 21. jaanuaril 1992 andis Kaitsejõudude Peastaabi ülem kolonel Ants Laaneots välja käskkirja, mille järgi KL kohustati võtma pideva valve ja vaatluse alla kõik Eesti territooriumil asunud Nõukogude armee objektid. Keelati varustuse, tehnika ja relvade väljavedu Eestist. Jaanuaris peetigi Tartu raudteejaamas kinni kaks rongi Vene armee kaevamismasinatega, minipaniijatega, soomustatud buldoosrite ja helikopterite varuosadega ning sama aasta juunis kuus vagunit mürskudega

Politsei, Kaitseliidu ja Eesti Kodukaitse koostöö ajutine juhend¹

I Koostöö organiseerimise põhimõtted

1. Politsei, Kaitseliidu ja Eesti Kodukaitse koostöö eesmärgiks on tugevdada avaliku korra kaitset ja võitlust õiguserikkumiste vastu ning parandada õiguserikkumiste profülaktikat selleks täiendavate jõudude ja vahendite rakendamise teel.
2. Kaitseliit ja Eesti Kodukaitse osutavad politseile abi ja teevad koostööd avaliku korra kaitset ning võitluses õiguserikkumiste vastu vabatahtlikkuse alusel, lähtudes oma põhimäärusest. Kaitseliidu ja kodukaitse liikmed juhenduvad selles töös põhimäärusega ning teiste normatiivaktidega antud õigustest ja kohustustest.
3. Politsei, Kaitseliit ja Eesti Kodukaitse teevad koostööd kolmel tasandil:
 - 1) konstaablipiirkondade – valdade, alevite, linna mikrorajoonide tasandil;
 - 2) politseiprefektuuride ja politseijaoskondade – linnade, linnaosade, maakondade ning selle osade tasandil;
 - 3) vabariiklikul (Eesti Vabariigi Riikliku Politseiameti, Kaitseliidu Peastaabi ja Eesti Kodukaitse Staabi) tasandil.
4. Politsei, Kaitseliidu ja Eesti Kodukaitse koostöö põhitasand on konstaablipiirkond, kus toimub vahetu töö politsei ja teda abistavate kaitseliidu ja kodukaitse üksuste või üksikliikmete vahel. Konstaablipiirkonnas on politsei poolt koostöö eest vastutavaks konstaabel või vanemkonstaabel (edaspidi – konstaabel), Kaitseliidu poolt – jao- või rühmaülemad, kodukaitse poolt – rühmaülemad.
5. Politseiprefektuuris ja -jaoskonnas lasuvad politsei, kaitseliidu ja kodukaitse koostöö korraldamise kohustused politsei poolt nende politseiasutuste

¹ KLM f 3, n 1, s 55:8

Kinnitatud EV Riikliku Politseiameti, Kaitseliidu ja Eesti Kodukaitse käskkirjaga nr 61/17/25, 21. 02. 1992. Esimese koostöölepingu Politseiametiga sõlmis Kaitseliit 23. detsembril 1998. 2004. aastal kirjutati alla uuele, põhjalikult muudetud koostöölepingule. Siit alates on koostatud ka iga-aastaseid konkreetsemaid kokkuleppeid, mis on viinud teineteist toetavale koostööle.

KL ja politsei koostöö seniseks kulminatsiooniks olid aprillisündmused 2007. aastal. Pronksimässu ajal tagasid sajad kaitseliitlased abipolitseinikena avalikku korda mitmel pool Eestis, tõestades oma võimekust kiiresti reageerida ja tahet kriisilukorras Eesti riigile appi rutata.

2000. aastal sõlmisid KL ja Päästeamet esimese koostöölepingu, mida uuendati viimati 8. oktoobril 2007. aastal. Samas olid Kaitseliit ja Päästeamet juba aastaid tulemuslikult koostööd teinud, näiteks metsatulekahjude kustutamisel, lõhkekehade demineerimisel jne.

juhtidel või nende poolt määratud politseiametnikel, kaitseliidu ja kodukaitse poolt aga linna või maakonna malevaülematel (pealikel) või nende poolt määratud isikutel.

6. Vabariiklikul tasandil on politsei, kaitseliidu ja kodukaitse koostöö eest vastutavateks EV Riikliku Politseiameti välipolitsei teenistus, Kaitseliidu poolt – Kaitseliidu peastaap ja kodukaitse poolt – Eesti Kodukaitse staabi operatiivosakond.

II Politsei, Kaitseliidu ja Eesti Kodukaitse ülesanded koostöö korraldamisel

1. Politsei ülesanded on:

1) konstaablipiirkonnas:

- analüüsida kriminoogeenset seisundit teenistuspiirkonnas ja informeerida olukorrast kaitseliidu ja kodukaitse üksuseid;

- tömmata kaitseliidu ja kodukaitse üksuseid ja üksikliikmeid kaasa patrullimisele avalikes kohtades oma elukoha läheduses, profülaktilistele reididele piirkonnas, korra kaitsele massiüritustel ning erioperatsioonidele kuritegevuse vastu võitlemise eesmärgil;

- instrueerida patrullimisele või muudele nimetatud üritustele asuvaid abijõude ürituse eesmärgist ja töö korrast, pöörates erilist tähelepanu osavõtjate ohutuse tagamisele ja seaduslikkusest kinnipidamisele;

- osaleda koos abijõududega patrullimisel ja muudel politseiüritustel;

- õpetada oma abijõududele kuritegevuse vastase võitluse meetodeid ja taktikat, anda juriidilist konsultatsiooni seadusandluse küsimustes;

2) politseiprefektuuris ja -jaoskonnas:

- juhendada ja suunata linna või maakonna (politseijaoskonna) konstaableid koostöö küsimustes ühiskondlike abijõududega;

- koos kaitseliidu ja kodukaitse kohalike malevaülemate (pealike) või nende poolt määratud koostöö eest vastutavate isikutega juhendada politsei, kaitseliidu ja kodukaitse tegevust teenistuspiirkonnas;

- organiseerida koostööd korra kaitsel linna või maakonna ulatusega massiüritustel, ulatuslike reidide ja erioperatsioonide läbiviimisel;

- teha perioodiliselt kokkuvõtteid tööst ja kavandada meetmeid koostöö edasiarendamiseks;

- korraldada õppusi linna ja maakonna kaitseliidu ja kodukaitse üksuste ülematele.

3) EV Riiklikus Politseiametis:

- analüüsida politsei koostööd ühiskondlike abijõududega vabariigis ja rakendada abinõusid selle parandamiseks;
- õppida tundma politsei ja ühiskondlike abijõudude koostöö positiivseid kogemusi ning levitada neid kõigis politseiprefektuurides ja -jaoskondades;
- koordineerida politsei, kaitseliidu ja kodukaitse jõududega korra kindlustamist vabariikliku ulatusega massiüritustel ning politseioperatsioonidel.

2. Kaitseliidu ja Eesti Kodukaitse ülesanded on:

1) Rühma (jao) tasandil:

- hoida tihedat kontakti kohaliku konstaabluga ning osutada talle igakülgset abi avaliku korra ja ühiskondliku julgeoleku tagamisel;
- ühisoperatsioonidel avaliku korra kaitsel ja võitluses õiguserikkumiste vastu tegutseda politsei üldjuhtimisel;
- informeerida politseid kõigist tähelepanekutest, millest võib olla abi õiguserikkumiste ärahoidmisel või avastamisel;

2) Maleva tasandil:

- suunata ja koordineerida allüksuste tegevust, teha allüksuste ülematele ettepanekuid politseiga koostöö parandamiseks;
- teha perioodiliselt kokkuvõtteid linnas või maakonnas läbiviidud ühisoperatsioonide tulemustest;
- politseiga koostöös omandatud kogemuste põhjal korraldada perioodiliselt täiendavat väljaõpet;
- malevate ja nende allüksuste ülematel kooskõlastatud korras osaleda politsei poolt korraldatavatel õppustel;

3) Eesti Kodukaitse vabariikliku staabi tasandil:

- suunata ja koordineerida organisatsiooni üksuste tööd avaliku korra kaitsel ja vastavat väljaõpet;
- osaleda politseiga ühisoperatsioonide väljatöötamisel, ettevalmistamisel ja läbiviimisel;
- töödelda laekuvat informatsiooni ja edastada seda EV Riiklikule Politseiametile;
- analüüsida politseiga koostöö tulemusi ja levitada kasulikke kogemusi ülevabariigilises organisatsioonis;

III Kaitseliidu ja Eesti Kodukaitse rühmade ja malevate koostööle kaasamise kord

-
1. Konstaablid ja teised käesolevas juhendis nimetatud politseiametnikud, kes on vastutavad koostöö korraldamise eest kaitseliidu ja kodukaitsega, loovad tõiseid sidemed teenistuspiirkonnas asuvate jagude, rühmade ja malevatega ning esitavad neile konkreetsed ettepanekud vajalike abijõudude suuruse, rakendusala ja koostöö korra kohta.
 2. Eesti kodukaitse rühmaülemad esitavad vastavale politseiametnikule rühma liikmete nimekirja, kes vabatahtlikult soovivad abistada politseid temale pandud põhiülesannete täitmisel Eesti kodukaitse põhimääruse raames. Nimekirjas märgitakse kodukaitse liikmete nimed, sünniaasta ning elukoht. (Märkus – Kaitseliit nimekirju ei esita)
 3. Kaitseliidu ja kodukaitse jagusid, rühmi või üksikliikmeid rakendatakse patrullimisele ja muudele üritustele vastavalt töögraafikule, milline koostatakse konstaabli ja rühmaülema ühise kokkuleppe alusel. Ühisüritusi võidakse korraldada koostööpoolte omavahelise kokkuleppe alusel ka graafikuväliselt.
 4. Kõik kaitseliidu ja kodukaitse poolt läbiviidavad üritused avaliku korra kaitsel peavad olema eelnevalt kooskõlastatud vastava tasandi politseiasutusega.
 5. Kaitseliidu liikmed kannavad patrullimisel ja reididel Kaitseliidu tunnuseid, Eesti Kodukaitse liikmed – vormiriietust. Politsei erioperatsioonides osalemisel võivad nimetatud abijõud viibida erariietes. Suhtlemisel kodanikega esitab patrullis, reidil või muul politseiüritusel viibiv kaitseliidu või kodukaitse liige vajaduse korral oma organisatsiooni liikmetunnistuse.
 6. Politseiprefekti (politseijaoskonna komissari) loal võidakse patrulli või muudele politseiüritustele asuvatele kaitseliidu ja kodukaitse liikmetele anda enesekaitse eesmärgil kasutamiseks kumminuiad, pisargaasi vahendid, kaitsevestid ja kiivrid, samuti käerauad ning töö hõlbustamiseks raadiojaamad, binoklid või muud olemasolevad tehnilised vahendid. Abijõududega koostöö eest vastutavad politseiametnikud on kohustatud vältima neile ülesannete andmist, mis võivad neid asetada reaalsesse ohtu.
 7. Kaitseliidu ja Eesti Kodukaitse poolt politseile osutatava abi efektiivsuse tõstmiseks avaliku korra kaitsel korraldavad politseiprefektuurid õppusi kaitseliidu ja kodukaitse üksuste ülematele ja teistele huvitatud liikmetele (näidisprogramm lisatud)

IV Töötulemuste arvestamine

1. Eesti Kodukaitse rühmade (jagude) poolt avaliku korra kaitsel tehtav töö fikseeritakse sellekohases teenistusraamatus (kaustikus), mida peetakse kodukaitse rühma poolt ja mis asub konstaablipiirkonna või kodukaitse vastava üksuse kasutuses olevas teenistusruumis.
2. Nimetatud teenistusraamatusse kantakse patrullimisel (reidil või muul üritusel) asuvate kodukaitse liikmete nimed, kuupäev ja kellaaeg ning patrullimarsruudid, peale töö lõppu aga fikseeritakse töötulemused, sealhulgas kinnipeetud õiguserikkujate nimed, aadressid ja teave selle kohta, mida on nendega ette võetud (kuidas asi lahendatud)
3. Kaitseliidu üksused ei ole kohustatud pidama eraldi arvestust avaliku korra kaitsel tehtava töö kohta ja esitama sellekohaseid aruandeid. Kaitseliidu üksuste tööarvestust korra kaitsel peab vastav konstaabel, kelle teenistuspiirkonnas kaitseliit tegutseb või mõni teine politseiametnik, kes on antud piirkonnas vastutav koostöö korraldamise eest kaitseliiduga.
4. Konstaabel esitab igakuuliselt oma töömärkmete, kaitseliidu töö kohta peetava tööarvestuse ja kodukaitse rühma teenistusraamatu andmete võrdluse põhjal andmed prefektuuris (jaoskonnas) ühiskondlike abijõududega koostöö korraldamise eest vastutavale ametiisikule.
5. Eesti Kodukaitse kohalike rühmade ülemad esitavad igakuuliselt oma teenistusraamatu andmete põhjal aruande tehtud tööst maleva ülemale või staabiülemale. Maleva ülem koostab saadud aruannete põhjal koondaruande ning esitab selle igakuuliselt Eesti Kodukaitse staabi operatiivosakonnale.
6. Töötulemuste alusel või konstaabli sellekohase ettekande põhjal on politseiprefektil õigus premeerida avaliku korra kaitsel ja võitluses õiguserikkumiste vastu silmapaistnud kaitseliidu ja kodukaitse liikmeid rahaliselt või meenetega.

V Juhendi kehtivus

1. Käesolev „Politsei, Kaitseliidu ja Eesti Kodukaitse koostöö ajutine juhend“ kehtib kuni „Ühiskondlike politseitöötajate seaduse“ vastuvõtmiseni ja selle alusel uue koostöö juhendi kinnitamiseni.

EV Riiklik Politseiamet

Kaitseliidu
Peastaap

Eesti Kodukaitse
Staap

Eesti Vabariigi Prokuratuurile

13. augustil 1992. a.

nr. EKL 37/92

Käesolevaga anname Teile lühikese hinnangu 10.07.1992. a. Harju maakonnas, Ellamaal toimunud intsidendist ja esitame nõutud dokumendid.

Käesoleva aasta 3. juulil andis Eesti Kaitseliidu ülem vastavalt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimehe hr. A. Rüütli korraldusel välja kiirtelefonogrammi korraldusega, lõpetada kuni korralduseni okupatsioonarmee vastased aktsioonid.

Tolleaegne Harjuma Kaitseliidu ülem Kalev Ots ignoreeris nimetatud korralduse täitmist ja tema korraldusel jätkusid Harjumaal Vene väeosade vastased aktsioonid.

7. juulil 92. a. kell 17.00 hõivasid Nissi kaitseliitlased Riisipere juures Vene sõjaväe GAZ-63 (reg. nr. 13-98 HH), mis samal õhtul Kaitsejõudude Peastaabi korraldusel tagastati.

8. juulil 92. a. õhtul pidasid sama malevkonna kaitseliitlased Padise õllemüügi punkti juures kinni Vene sõjaväe willise/mille dokumendid ei olnud korras/. Sellele järgnes Hämari s/o¹ 21183 vastuaktsioon 09.07.92. a. suveräänse Eesti Vabariigi territooriumil auto tagastamise eesmärgil. Nimelt piirasid ülaltoodud sõjaväeosa 20 automaatrelvadega ohvitseri lahingkorras ühe kaitseliitlase² maja ja avasid tule õhku. Majas viibisid kaitseliitlase perekonnaliikmed sh lapsed.

10.07.92. a. kell 10.30 püüdsid Nissi malevlased dokumentide kontrolli eesmärgil kinni pidada Vene sõjaväe GAZ-63, mis ei peatunud vaid püüdis teostada kaitseliitlastele otsasõitu. Selle tagajärjel tulistati nimetatud autot kummidesse tema peatamise eesmärgil.

Mõne aja pärast saabus sündmuskohale grupp Vene relvastatud sõjaväelasi /kahes autos oli neid kokku 60-70 meest/, kes relvade abil püüdsid sisse piirata kaitseliitlasi. Tekkis tulevahetus. Tänu Tallinnast kiiresti saabunud Kaitseliidu ja

¹ KLM F 3, n 1, s 54:150

Vene sõjaväeosa

² Ahti Pärjmaa

Kaitsejõudude juhtide aktiivsele sekkumisele tulevahetus lõpetati ja sündmus lõppes ilma inimohvriteta.³

Moraalse õigustusena võib lugeda Vene sõjaväe kontrollimist selles, et viimasel ajal on sagenenud vene poolel sõjavarustusega sh relvadega äritsemine, mis satub selleks litsentse mitteomavatele uusettevõtetele edasikaubitsemiseks ja Eesti riiklust õonestavatele kuritegelikele gruppidele.

Eesti Kaitseliidu juhtkond on kindlaks teinud, et Nissi kaitseliitlased ei tegutsenud isiklikul initsiatiivil vaid täitsid vahetu ülema, Harju Kaitseliidu maleva pealiku Kalev Otsa korraldusi.

Vastavalt Eesti Vabariigi Kaitsejõudude Peastaabi 1992. a. 10. juuli käskkirjale nr. 99 tagandati K. Ots Harju maleva pealiku ametist ja heideti Kaitseliidust välja.

Lisa:

- Eesti Kaitseliidu ülema telefonogramm 03.07.92. a. (lk 1)
- väljavõte Eesti Kaitseliidu Peastaabi korrapidaja žurnalist (lk 2-19)
- Eesti Vabariigi Kaitsejõudude Peastaabi käskkiri nr. 99, 10.07.92. a. (lk 20-21)
- Eesti Kaitseliidu ülema käskkiri nr. 21, 10.07.92. a. (lk 22)
- Kaitseliidu ülema käskkiri nr. 86, 14.12. 1936. a., Kaitseliidu kodukorrast (lk 23)
- Kaitseliidu kodukorra § 10, relvade ja varustuse suhtes (lk 24)

/ Allkiri /
Eesti Kaitseliidu ülem
major Manivald Kasepõld

3 Otsustava käitumisega paistsid eriti silma Aruküla rühma kaitseliitlased Rein Õis ja Arvi Reinson

Vennasmalevad

„Kuule seppa raudakäppa,
tahmamusta taadikene!
Kas teil huvi mõõka müüa,
tugevamat terariista,
mis ei murdu mehe käessa?“
(Kalevipoeg Soome sepa juures)

Soome ja Eesti vabatahtlike maakaitseorganisatsioonide esimesed kontaktid sõlmiti peaaegu kohe pärast Eesti taasiseseisvumist. Esimesed innukad Eestiga tutvujad olid Helsingi reserv-allohvitserid, kes oma juhtide tarmukal juhatusel sõlmisid suhted tol ajal Soomes peaaegu tundmatu Kaitseliiduga. Ka mul enesel oli au viibida tunnistamas nende väärtuslike suhete algust, mul oli ka võimalus Soome-Eesti suhete avardamisele kaasa aidata.

Olin alates 1991. aasta sügisest elanud Tallinnas ning tutvunud sel ajal mitmete Eesti kaitse-liitlaste ja isamaalastega. Kuna olin ise olnud Soomes aktiivne maakaitseväelane, olin loomulikult huvitatud uuele öitsengule tõusvast Kaitseliidust, mida tol ajal just taas ellu äratati. Kaitseliit tundus väga asjaliku organisatsioonina. Tulin mõttele, et Soome maakaitseorganisatsioonid võiksid olla huvitatud koostööst Kaitseliiduga. Kutsusin Eesti iseseisvuspäeva paraadi vaatama tuttava toimetaja ajalehest „Reserviläinen“, et ta kirjutaks oma lehele loo Eesti kaitsejõududest.

Toimetaja saabus paraadi jälgima, samas pakuti talle ka võimalust intervjuuerida Kaitseliidu Tallinna Maleva pealikut Tõnu Järve ja teisi Tallinna sõdureid. Artikkel avaldati „Reserviläises“ 1992. aasta kevadel ja see oli ilmunud kindlasti kõige asjalikum artikkel Kaitseliidust, mis viimase viiekümne aasta jooksul Soome ajakirjanduses on ilmunud.

Sellest leheloost taganttõugatuna hakkasid ka Soome organisatsioonid Eesti vastu huvi tundma.¹ Reservallohvitseride Liit (RAUL) kutsus eestlasi külla Mannerheimi sünniaastapäevaks 4. juunil 1992, mida meil tähistatakse kui

¹ KLM f 3, n 1, s 53:47

1992. aasta märtsi viimasel nädalal korraldas KL Tallinna Malev esimese sissivõitluse teemalise õppuse, kuhu saabus neli külalisinstruktorit Soomest. Kahepäevasele välilaagrile nädalavahetusel eelnesid loengud kolmel argipäeval. Esimesel päeval anti instruktas jaopealikele ja staabikoosseisule, seejärel toimusid Tallinna Meditsiini koolis loengud isikkoosseisule. Käsitleti sideasjandust ja sissiteooriat. 28-29. märtsil toimunud väljaõppe tarvis oli maleva juhtkond moodustanud neli jagu, lisaks staabi- ehk juhtimisjao. 27. märtsi pärastlõunal algas baaslaagris meeste vastuvõtt, läbiti arstlik kontroll. Politsei antud kahe bussiga sõideti harjutuspaika Tallinna lähiste Sookaerale, kus ööpimeduses sooritati rännak ööbimisalale. Õppusel osales 63 kaitseliitlast.

kaitsejõudude tähtpäeva. Eestist saabusid külla tollane Kaitseliidu ülem major Manivald Kasepõld, majanduspealik lipnik Kaupo Kiis, Tallinna Maleva pealik lipnik Tõnu Järv ja Andres Illak. Külalisi võõrustasid ühiselt nii Reservallohvitseride Liit kui ka Helsingi piirkonna reservallohvitseride osakond. Liidu poolt saatis külalisi ülemseersant Pekka Lyly ja piirkonna poolt vanemveebel Kari Talikka. Öhtu programmis löid kaasa ka Helsingi piirkonna osakonnajuhataja veebel Antti Pihlajamäki ja seersant Markus Anaja.

Külalistele oli välja mõeldud mitmekesine programm. Majutamise järel mindi tutvuma reservväelaste organisatsioonide ja nende tegevusega. Öhtul olime külas Santahamina garnisonis, kus jälgisime ala nimega *marssiamuntakilpailu*, mis on pärit 30. aastatest. Külalised sõid öhtust seersant Jukka Pietiläise juures.

Neljapäeva, 4. juuni hommikul jälgisid külalised pärgade asetamist Hietanieme kangelaskalmistule. Eduskunna esimene asejuhataja vanemveebel Mikko Pesälä, kes on ühtlasi ka RAULi juhataja, võttis külalised vastu Eduskunnas. Major Kasepõld selgitas Pesäläle Eesti Kaitseliidu positsiooni Eesti ühiskonnas, parlamendiliige Pesälä rääkis omakorda, mida uut on Soome poliitikutelt oodata vennasrahva abistamiseks. Edasi viidi külalised Senativäljakule paraadi jälgima. Pärast paraadi tutvuti veel sõjamuuseumiga ja öhtune laev viis rahulolevad külalised taas koduranda.

Õnnestunud esmakohutamine hõimuvendade vahel viis vastukülaskäigule – HSRAUPi esindajad kutsuti jälgima Eesti iseseisvuspäeva tähistamist 24. veebruaril 1993./---/

Esimesed kontaktid soomlaste ja eestlaste vahel sõlmiti ajal, mil Eesti siseolukord ja välispoliitiline asend ei olnud veel päris selged. Mõned Soome maaitseorganisatsioonid ei julgenud heast tahtest hoolimata Eestiga kontakte luua, kartes sattuda „reaalpoliitikasse“. Meil Soomes oli nõukogudevastatus tol ajal veel kõige rängem patt. Sel taustal omandab reservallohvitseride juhtide Markus Anaja ning Antti Pihlajamäe soe suhtumine Eesti asja erilise sügavuse. Nemad pidasid Kaitseliitu kohe algul tõsiseltvõetavaks koostööpartneriks, kellega oleks võimalik aastakümnetepikkune viljakas koostöö.² Sellele koostööle on pandud tugev alus ja loodame, et ta areneb ja leiab tulevikus uusi vorme. Sest nagu kalevipoeg: „Ega sugu lahku soosta, võsu ei veere kannusta.“

Jukka I. Mattila

2 Ühiseid välisõppusi planeeriti edaspidi vastavalt maleva vajadustele ja Soome instruktorite erialadele. Kuigi soomlastest instruktorid olid reservohvitserid ja Soome reservväelaste organisatsioonide liikmed, käisid nad Eestis väljaõpet teostamas tsiviilisikutena esindanud ametlikult Soome Kaitsejõude ega ühtegi reservväelaste organisat-siooni. 1990. aastate keskpaigani olid riigikaitseorganisatsioonidevahelised kontaktid suhteliselt mitteformaalsed

Arvestatav jõud

Kaitseliidu Vanematekogu esimehe ENN TARTO esimesed kokkupuuted kaitseliiduga toimusid juba lapsepõlves. Tema isa ja ka teised külamehed olid kaitseliitlased. Pärast II maailmasõda oli koolipoiste seas au sees Vabadussõda, samuti ka Kaitseliit.

E. Tarto: Kui viiekümnendate aastate teisel poolel alustasime teadlikku vabadusvõitlust, ühendas mind ja teisi idee, et võidelda tuleb Eesti iseseisvuse eest, mitte aga millegi, näiteks kommunismi vastu.

Mind näiteks pinnis uurija Popov 1957. aastal kaks nädalat selle „eest“ ja „vastu“ pärast. Popov ütles, et kui me oleksime kommunistide vastu, siis poleks see veel nii hull, aga Eesti iseseisvuse eest võitlemine on juba väga tõsine kuritegu. Meid ühendas usk, et iseseisvumine saab teoks veel meie eluajal. Seitsmekümnendail loeti selline usk juba meditsiiniliseks probleemiks, seetõttu sattusid paljud meie hulgast psühhoneuroloogiahaiglasse ravile. Enamasti jäi ravi siiski tulemusteta. Veel oli meil kontseptsioon, et peame ise Eesti iseseisvumisele kaasa aitama ja selleks ka valmistuma. Viibides Mordvas koos Valdur Raudvassariga, käsitlesime laagri- ja vanglaelu kui ajateenistust Eesti kaitseväes. Seal laagris otustasimegi, et Kaitseliit tuleb taastada.

Alates 60. aastate lõpust peeti kaitseliidu taastamise plaane Tartus (Kalle Eller, Kaido Kama, Peep Ilmet (Gorinov), Jaanus Paal, Tõnn Sarv). Tookord ju kummitas patsifism. Siinkohal tasub meenutada, et ka härrad Eller, Raudvassar ja Kama on praegu Kaitseliidu Vanematekogu liikmed.

Osalesin Kodanike Komiteede liikumises, olin Eesti Kongressi liige ja aseesimees. See oli liin, mis taotles Eesti Vabariigi taastamist õigusliku järjepidevuse alusel. Samal ajal, kui me taastasime iseseisvust õigusliku järjepidevuse alusel, taastasime ka Kaitseliitu. Ma olin ka Eesti Komitee kaitsetoimkonna esimees ja meie toimkond tegeles väga aktiivselt Kaitseliidu taastamisega ja taastamisele kaasaaitamisega. Teisest küljest olin ka Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna esimees ja see erakond oli tol ajal ainus, kellel oli oma militaarprogramm. Selle programmi üks punkt nägi ette Kaitseliidu taastamist võimalikult kiiresti. 1990. aasta 17. veebruaril taasloodigi Eesti Kaitseliit Järvakandis. Meie erakonna juhatuse liige Kalle Eller oli üks põhiline taastaja, kes valiti siis Kaitseliidu ülemaks. Seeläbi kaotas meie erakond aga palju aktiivseid inimesi, sest need, kes läksid Kaitseliidu juhtkonda, ei osalenud enam aktiivselt erakonna tegevuses.

Eesti Komitee kaitsetoimkond tegi ära suure töö selleks, et Kaitseliit jääks ikka püsima. Minul oli hea koostöö tolleaegse Ülemnõukogu juriidilise osakonna ülema Eenok Korneliga. Tema andis meile tasuta kõigi dokumentide koopiad, mis puudutasid eestiaeget Kaitseliitu ja kaitseväeteenistust üldse. Mina olin tol ajal Kadriorus sage külaline ja tolleaegne Eesti Komitee esimees Tunne Kelam ning Ülemnõukogu esimees Arnold Rüütel teadsid, et 1991. aasta 4. septembril tunnistas Eesti Vabariigi Ülemnõukogu oma otsusega õigustühiseks 27. juulil 1940. aastal vastu võetud EV kaitsejõudude likvideerimise seaduse. Sellega taastati Kaitseliidu õigused juriidilise isikuna. Kaitseliidu taastamine oli pikk protsess, alles 28. aprillil 1992 arvati Kaitseliit riikliku riigi Kaitseorganisatsioonina Eesti kaitsejõudude koosseisu. Niisugune on Kaitseliidu taastamise lugu ja huvitav on märkida, et Kaitseliidu Vanematekogus ongi kokku saanud paljud juba ammusest ajast tuttavad inimesed, kes on juba palju aastaid tegelenud Kaitseliidu taastamisega.

Milline on Kaitseliidu Vanematekogu funktsioon tänases eesti ühiskonnas?

E. Tarto: Vanematekogu on nõuandev ja kontrollorgan. Ta määrab tegevuse üldsuunised, teeb propagandat Kaitseliidu tegevuse heaks, samal ajal kontrollib üldisi asju. Vanematekogu on tegutsenud aktiivselt ja kõiki tähtsamaid, üldstruktuurilisi küsimusi on seal arutatud. Näiteks Kaitseliidu põhikirja muutmist, varade tagastamist, mitmesuguseid kaadriküsimusi jne. ka need probleemid, kuidas Kaitseliidu kaasajastada, on meil arutlusel olnud. Näiteks lahingüksuste moodustamine.

Milline on aga Kaitseliidu roll meie ühiskonnas praegu?

E. Tarto: Mis kaitsepoliitikasse puutub, siis on meil olemas relvastatud rahva kontseptsioon – rahvas on relvastatud ja kaitseb ennast ise. Et see relvastumine aga ei toimuks stiihiliselt, siis ongi üks põhiline koht, mille kaudu rahvas relvastub, just Kaitseliit. Ja tänu kaitseleiidule ongi Eesti Vabariigi kodanikud riigikaitse sisemises jõujaotuses arvestatav jõud.

Kaitseliit on aga ka üks koht, kus püsib ja kasvab isamaaline meelsus. Praegu on meil Eestis selline olukord, kus oleme oma iseseisvuse taastanud poliitiliste vahenditega ja tänu ajalooliselt soodsale hetkele küllaltki kergesti. Seetõttu on tekkinud teatud hoolimatus. Me oleme sattunud sotsialismi kõige ettemääratuse tingimustest teise äärmusesse, kus igaüks tegeleb ise oma asjadega, oma materiaalse küljega. See, et ka patriootiliselt meelestatud inimesi on vaja, tahab jälle tõestamist ja sellised inimesed kasvatamist. Ja just Kaitseliit aitab seda tööd teha. Et meil on küllalt vanameelseid, endisi KGBlasi, MVDlasi ja teisi, seda me kõik teame,

aga on veel üks riigikaitse seisukohalt ohtlik tendents. Nimelt on tekkinud tüüp noori aktiivseid inimesi, kes ütlevad, et nemad on „eetikakompleksist vabad“. Tähendab, et neil ei ole mingeid komplekse ega ka mingit eetikat. Nende elu põhiline eesmärk on see, kuidas ise Eesti elus hästi läbi lüüa. Sellised inimesed uputavad ministeeriume ja muid asutusi. Ühelt poolt on ettevõtlikkus hea, teisest küljest on neil aga üsna ükskõik, kas Eestit on või ei ole. See asi hakkab häirima. Alati peab olema ka kuigi palju inimesi, kes on ideelised ja põhimõttelised. Kui tekivad raskused, lähevad „kompleksivabad“ kergema vastupanu teed. Näiteks Eesti välispoliitikas on praegu näha, kuidas me suudame Venemaale vaid väga nõrka vastupropagandat teha, kuigi meil on ilmne õigus. Ilma patriotismitundeta ei ole võimalik üles ehitada mingeid kaitsejõudusid, riigi majandust ega üldse mitte midagi.

Siin ma näengi Kaitseliidu väga tähtsat rolli. Olles vaba erakonnapoliitikast, on ta rahvus-poliitiline. Ja siin jõuamegi välja väga olulise punkti juurde. Tihti öeldakse meile, et ei ole vaja poliitikat, just nagu erakonnapoliitika oleks ainus poliitika. Loomulikult ei tohi kaitse-struktuurides, sealhulgas ka Kaitseliidus, erakonnapoliitikat olla. Aga Kaitseliit peab olema rahvuspoliitiline. Selliseid kaitsejõudusid, kus sõduril on ükspuha, kelle eest võitleb või kelle pihta laseb, ei ole meil vaja! Võitlus KLi eest on osa vabadusvõitlusest Eesti Vabariigi püsimajäämiseks.

Kui me teeme täpselt nii, nagu tegid meie isad ja vanaisad, siis me eksime. See on juba praktikas ära proovitud. Et mingit vabatahtlikku allaandmist enam! Öeldakse, et kaine mõistus näitab vastupanu mõttetust ja tuleks alla anda. Aga elu on näidanud, et kui oled alla andnud, siis alles hakkad kolki saama.

Kui kaitsejõud ja Kaitseliit absoluutselt poliitikaga ei tegele, on see kaitsevõime nõrgendamine. Kujutame ette olukorda, et mingi eriuksus vallutab Toompea lossi. Siis võetakse paar kõige lollimat ja alatumat Riigikogu liiget ja öeldakse, et need ongi riigivõim. Ja kui siis ei kaitsejõud ega Kaitseliit poliitikaga ei tegele, kummardavad nad kohe seda jõudu, sest mis see meie asi on, kes seal eesotsas seisab. Ja kui siis inimesed ei ole sellega rahul, et suurem osa Riigikogu liikmeid on maha tapetud, ja tulevad meelt lahutama, võib pime käsutäitmine viia ka selleni, et meie oma kaitsejõud hakkavad meie oma rahvast maha suruma.

See on must stsenaarium, kuid seoses viimaste valimistega Venemaal peame siiski endale aru andma – tõenäosus, et suur naaber sekkub meie ellu, on väga suur. Seepärast peavad nii kaitseliitlased kui ka sõjaväejuhtkond olema poliitiliselt kogenud. Niisugust suhtumist ei tohi olla, et oled ükskõik kelle all.

Et omal ajal Eesti kaitsejõud lasid end nii kergesti lülitada okupatsiooniar mee koosseisu, sellele oli eeltöö tehtud. See oli sama küsimus, millega me praegu võitleme, et kas peab poliitikaga tegelema või mitte. Muidugi peab! Sest milleks on meile vaja kaitsejõude, millel ei ole selget arusaamist, mida ja keda nad kaitsma peavad?

Mis on meie riigikaitstes kõige olulisem?

E. Tarto: Kõige olulisem komponent meie riigikaitstes on praegu muidugi riigi välispoliitika. Aga riigisiselt on minu arvates siiski Kaitseliit kõige olulisem struktuur. Tema iseloomu tõttu – ta on hajutatud ja tema relvad on ka hajutatud. Temas peitub potentsiaalse sise- või välisvaenlase vastu ootamatuse eelis. Vastane ei saa enam kõiki asju ette arvestada. Meie üksikpataljonid on kõik täpselt teada, kui palju on neis relvastust, kes on juhtkond jne. Nende suhtes on väga lihtne tegevust planeerida. Aga Kaitseliit loob just oma hajutatuse tõttu potentsiaalsele vaenlasele olukorra, kus nad ei saa meist kõigest korraga jagu.

Kui kindel on Teie arvates meie riiklus, iseolemine ja tulevik?

E. Tarto: Riigi välise kesta jaoks on meil rahvusvaheline garantii olemas, aga mis siin sees toimub, see oleneb Eesti Vabariigi kodanikest, inimestest, kes Eesti pinnal elavad. See oleneb meie poliitilisest juhtkonnast, kaitsejõududest kõige laiemas mõttes ja väga olulisel määral ka Kaitseliidust. Ja kui me räägime mingist võimalikust sekkumisest meie siseasjadesse, siis esialgu püütakse ikka seestpoolt sekkuda. Oht peitub sisseimbumises ehk infiltreerumises politseisse, kaitsejõudude juhtkonda. Ka Kaitseliidu juhtkonda võivad vaenlased sisse imbuda.

Kas ka Kaitseliidu Vanematekogusse?

E. Tarto: Muidugi, kuigi ma arvan, et vanematekoguga toime tulla on üpris raske. Sellisele sisseimbumisele vastuseismisel on aga just Kaitseliidul eeliseid, sest siin on palju aatelist inimesi ja see struktuur on okupatsiooniaegse pärandiga väga vähe seotud. Kuigi riik on vaene, arvan, et Kaitseliidule tuleks siiski rohkem raha eraldada, kuna Kaitseliitu kuuluvad põhiliselt vaesemad inimesed.

Miks?

E. Tarto: Tundub, et rikkaid enam ei huvita kodumaa kaitsmine. Ja mina eelistan, et Kaitse-liitu finantseeriks riik, sest kui üksikud eraettevõtjad hakkavad otse Kaitseliit finantseerima, tahavad nad ka vastuteenuseid saada ja need ei pruugi riigi huvidega alati kokku langeda.

Kaitseliidu Pärnumaa Malevas

Kaitseliitu puudutavat materjali on vabariigi ajakirjanduses ilmunud küllaltki palju. Ja millegipärast tundub, et enamus avaldatust on valgustanud kaitseliidu tegevust üsna ühekülgsest. Valdavalt on kaitseliitlastest põhjust rääkida siis, kui keegi neist kusagil on mingi „käki“ keeranud. Ja tunnistagem ausalt, et seda viimast on juhtunud päris tihti, mis omakorda rahva suhtumist Kaitseliitu ja selle liikmetesse on negatiivselt mõjutanud. Seda raskem on neil meestel, kes algusest peale Kaitseliidu head mainet hoida on püüdnud.

Kaitseliidu Pärnumaa maleval on juba mõned kuud uus pealik.¹ Peeter Müürsoo tundub tõsine ja heatahtlik, tasakaalukas ja sõbralik. Need on iseloomujooned, mis mulle umbes tunniajalise jutuajamise järel nähtavaks saavad ja teatud määral ka sellele küsimusele vastavad, miks olukord Kaitseliidu Pärnumaa Malevas viimasel ajal on normaliseerunud.²

Möödunud nädalal³ ajasimegi juttu Peeter Müürsoo ja Erich Orustega, kelle juhtida on maleva väljaõppealane tegevus. Kõigepealt räägime selgeks, et vahepealsed mitmete malevate avaldused, mille kuulutati end presidendi alluvusse, ei kannata tegelikult kriitikat. Vabariigi Valitsuse määrusega 29. aprillist 1992 kuulutati Kaitseliit Eesti Vabariigi kaitsejõudude koostisosaks. Ja kui juba ollakse sõjaväeline struktuur, ei ole võimalik ka endale kõrgemaid ametkondi ja ülemusi valida. Niisiis allub ka Kaitseliit Kaitsejõudude Peastaabile ja kaitse-ministrile.

Pärnumaa rohkem kui tuhandeliikmelisest malevkonnast saavad riigipalka 4,5 inimest. Pooliku inimese eest ei ole küll keegi, aga neli ja pool kohta on kõrgemalt poolt määratud. Eesti kuueteistkümmne Kaitseliidu maleva hulgas on neidki, kus vaid paarsada liiget, kuid palgalisi kohti sama palju. Sellega on juba paika pandud, et need, kes palgal (pealik, pealiku abi, väljaõppeinstruktor, lasketiiru instruktor ja raamatupidaja), peavad oma tööd ka üpris tõsiselt võtma. „Väljaõppetase on

¹ KLM f 3, n 1, s 53:83 septembrist 1992

² augustis 1992 oli maleva esindajatekogu nõudnud malevapealiku n-ltn Hannes Toomsalu asendamist, põhjuseks pealiku liiga autoritaarne juhtimisstiil

³ novembris 1992

meil tänu Orustele kõrge“ räägib hr Mürsoo. „Nende asjadega, millega meie juba kaks aastat tagasi algust tegime (nt ohvitseride kursus), alustavad paljud alles nüüd“. „Praegu hakkame välja õpetama spetsialiste“ lisab Erich Oruste.⁴

Praegu paistab selge olevat, mis suunas hakkab arenema nii Kaitseliit kui ka kaitsejõud üldse. On võetud omaks põhimõte, et teenistusaeg sõjaväes peaks olema võimalikult lühike. Armeest vabanenu saab relva ja astub Kaitseliidu liikmeks. Praegu võib tunduda, et Kaitseliidu liikmeks saab igauks, kes selleks soovi avaldab. Siiski on paljast soovist vähe, sest kõigepealt tuleb läbi teha aastane katseaeg. Et pärast seda täieõiguslikuks liikmeks saada, tuleb leida endale kolm käendusmeest. Põhikirja järgi peaksid need käendusmehed olema kohe, kuid kuna seda pole nii lihtne teostada, nõutakse neid alles liikmeks astumisel. Mehi toob praegu Kaitseliitu ebakindel olukord ja suur kuritegevus. Täiesti kindel, et kui üksikus talus elava mehe kohta oleks teada, et ta on kaitseliitlane, seega on tal ka relv, jääksid paljud kuriteod sooritamata. Siinsamas Pärnumaalgi on selle kohta näide olemas. Võib-olla oleksid need kaks meest praegu elus... Muidugi ei ole kaitseliidul oma liikmetele seni eriti relvi jagada olnud. Aga lootust on, ikka lubatakse. Hiljutisel nõupidamisel öelnud kaitseminister Hain Rebas, et ärgu Kaitseliit lootkugi, et välisriikides hakatakse temaga arvestama, kui jätkub senine segadus ja allumatus.

Kui miski viimastel kuudel Kaitseliidu Pärnumaa Malevas paremaks on läinud, siis on need suhted politseiga. Praegu käiakse ühiselt reididel. Aga mäletan veel hästi abiprefekt Märt Mere suvist kurtmist: kui poleks Kaitseliitu, oleks meil palju vähem tööd. Siis kippusid Kaitseliidu mehed ise vägitegusid sooritama. Normaalsed suhted politseiga on kasulikud mõlemale poolele. Nii said kaitseliitlased laupäevaseks õppeks kasutada Politseiprefektuuri õppeklassi ja palusid selle eest prefektile ka tänusõnad edasi öelda. Olgu see siis siinkohal tehtud.⁵

Praegu taotletakse usinalt tagasi võõrandatud vara. Võib-olla paljud ei teagi, et Kaitseliidul on Pärnus maju tagasi saada. Kuulus ju enne 1940. aastat Kaitseliidule Pikal tänaval Politseiprefektuuri kõrval asuv maja, kus praegu on tuletõrje. Kaitseliidu staap asus tol ajal Rüütli tän 40 ja sinna saab staabirahvas varsti ka tagasi.

4 Mjr Erich Oruste koostatud õppekavad olid aluseks kolmeastmelisele väljaõppesüsteemile „Kaitseliidu välj - õpe“, mis KL Peastaabil valmis 1995. a. lõpuks

5 30. novembril 1992 leppisid Pärnu Maakonnaavalitsus, Pärnu Politseiprefektuur ja KL Pärnumaa Malev kokku koostöös avaliku korra tagamisel. Ohtusesse linna ilmusid nüüd kaitseliitlastega julgestatud politseipatrullid

Peeter Mürsoo võib uhke olla selle üle, et on taastanud Pärnumaal Merekaitseliidu. See tähendab, et praegu on olemas Kaitseliidu Pärnumaa Maleva Mereüksus, kuhu kuulub 80 meest. Kaitseliit on Kaitseliit ja mereüksuse mehi eristab teistest vaid merespetsiifika, enamalt jaolt on tegemist endiste meremeestega. Nii saadakse vajaduse korral võtta endale rannakaitse funktsioonid, abistatakse piirivalvet jmt.

Tegelikult aga elab kaitseliit sponsoriusest. See tähendab, et need asutused, mille territooriumil Kaitseliit vahiteenistuse väljaõpet korraldab, maksavad selle eest. Suurt raha Kaitseliit ei küsi, valve tuleb asutustele üpris odavalt kätte. Ka need ajad, kus vahiteenistuses purjutamas käidi, peaksid möödama olema. /---/

Ükski organisatsioon ei saa järjepidevalt kesta, kui unustab endale järglasi kasvatada. Seegi, et kaitseliidu õppustest suvel 16 kodutütart osa võttis, on vähetuntud fakt. Kodutütred juhendab Ene Kees. Ka noorkotkad said juba kevadel tuule tiibadesse, kuid nüüdseks on nende tegevus juhendaja puudumisel soiku jäänud. Seni puudus ka põhikiri, nüüd võeti kasutusele omaaegse põhikirja kaasajastatud variant.

Ester Vilgats

Eesti üliõpilaskond Eesti riigi kaitsel

17. veebruaril 1990 Järvakandis taasloodud Kaitseliit ei tekkinud tühjale kohale. „Ugandi“ muinsuskaitseklubi, kuhu kuulus ka Tartu tudengeid, oli üks taastatava Kaitseliidu algrakukesi. Ja juba nädal aega hiljem said Tartu tudengid oma esimese lahinguülesande – seista 24. veebruaril Eestimaa „palavates“ piirkondades Eesti Kongressi valimisjaoskondade kaitsel võimalike rünnakute puhuks. Eesti Kongressi valimiste tähtsust vabariigi taastamisel on võimatu üle hinnata.

1990. aasta kevadeks oli formeerunud üks rühm üliõpilaskaitseliitlasi. Põhiliselt kuulusid sinna bioloogia- ja füüsikaüliõpilased. Tudengid on liikuv rahvas – ühed lõpetavad kevadel ja lahkuvad Tartust, sügisel aga tulevad uued asemele. 1990. aasta sügistelvel ja 1991. aasta jaanuaris tuli kriisipäevadel üliõpilasi ja ka õppejõudusid massiliselt kaitseliitu. Kui ilmne kriis möödus, jäi ka akadeemilist noorust jälle vähemaks.

1993. aasta lõupäevadel kuulus Kaitseliidu Tartu Malevasse umbes 55 üliõpilast. Tudengiorganisatsioonidest on seni ainsana oma liikmeid Kaitseliitu astuma kohustanud korp! „Revalia“. „Revalia“ on ka taastatud Kaitseliidu Tartu Malevas algusest peale kaasa löönud. Korp! „Sakala“, vanade militaarsete traditsioonidega organisatsioon, on olnud pidevalt aktiivne ja andnud juba ka rea Kaitseliidu ja tegevväe ohvitseri. Tasub märkida, et korp! „Sakala“ vilistlane on ka praegune Kaitseliidu ülem major Johannes Kert. Praegu kuulub „Sakalasse“ 12-13 Kaitseliidu liiget, korporatsiooni „Ugala“ 4 kaitseliitlast ja Eesti Üliõpilaste Seltsis on vaid üks Kaitseliidu liige. Põllumajandusülikooli tudengid on Kaitseliidus esindatud kolmekümne mehega. Peale meesüliõpilaste osaleb Tartus veel 8-9 naistudengit Naiskodukaitse töös.

Nagu ütleb rühmapealik Indrek Randsepp, on korporantidest kaitseliitlastega parem asju ajada, kuna nad saavad pidevalt ka oma konvendis kokku ja informatsioon nende seas liigub kiiremini. Osalt kattuvad siin jällegi tsiviil- ja militaarorganisatsioonid, nagu varasemas ajalooski. See aitab ka riigikaitse huvides operatiivselt tegutseda. Kõik üliõpilased on Kaitseliitu tulnud vabal tahtel ning kes on tulnud ja jäänud, need on ka hingega asja juures.

Kaitseliidu Peastaabile¹

Võtsin julguse ja õiguse ennesõjaaegse KL Sakalamaa Maleva liikmete nimel õnnitleda ja tugevat teotahet soovida praegusele Kaitseliidu Juhtkonnale, kõikidele kaitseliitlastele ja naiskodukaitsjatele üle kogu Eestimaa Kaitseliidu 75. aastapäeva puhul.

Juhtkond hoidku ikka kaitseväelist korda, meestel olgu kindel samm, sirged read ja tugevad käed relvade käsitlemisel, daamidel kergemat supikubiliigutamist ning sanitaridel esmaabi drilli.

Raugematut jõudu!
Feliks-Andreas Saar

P.S. Kes ma olen? Olen sündinud 13. nov. 1910. a. 1927-1939. a. olin Sakalamaa Maleva Viljandi linna Malevkonna liige. Sellest ca pool aega rivi- ja rühmapäälükuna. Minule anti Valgerist ja Ühisvere Kotka märk. Samas ajavahemikus teenisin aega Sakala Ü. J. Pat'is, diviisi õppekompaniis. 1941. järgnes tööpat. jne.

Tallinnas, 4.11.93. a.

F. A. Saar

¹ KLM f 3, n 1, s 53:30

Johannes Kerdi, Kaitseliidu ülem (16.11.1992 - 13.01.1996) pöördumine ajakirja *Kaitse Kodu!* lugejate poole.

Kaitseliidu ülem Johannes Kert

ALBERT TROVANDI

Kasutades meeldivat võimalust kirjutada esimeses pärast sõjaaegses "Kaitse Kodu!" numbris, pöördun kõigi kaitseliitlaste, kaitseliiduga seotud inimeste ja kaitseliidule pöödlahoidjate poole tervitusega.

Kaitseliitlane on Eesti sõdur, kes elab kodus ja tegeleb oma igapäevatööde ja tegemistega. Soovist kindlustada ja ümber ehitada Eesti riiklust, samas olla Eesti omariikluse üks garantiiid, tegeleb ta regulaarselt sõjalise ettevalmistusega kaitseliidude ohvitseride juhendamisel. See on seltskond, keda ma julgen nimetada "EV fan club".

On aeg, kus meile ei ole veel kõik selge, on otsimise aeg. Me otsime Eesti riigikaitse optimaalset varianti, kus kõik oleks ratsionaalne, meile omane ja garanteeriks riikluse eduka püsimise.

Otsime ka Kaitseliidu teed, kus on vaja võtta kaasa ennesõjaaegsed traditsioonid, kuid kus tuleb lähtuda tänapäeva vajadustest, kiirustest, relvadest ja ka kujunevatest sõjalis-poliitilistest situatsioonidest.

Omaaegsed lihtsad skeemid ei tööta, ei täida ülesannet. Otsingud...

otsingud...

Otsime ka väljastpoolt. Vaatleme naabrite kogemusi ja ka kaugemaid. Me lügame optimaalse lahenduse suunas, mis kirjutatakse lahti Eesti riigikaitse kontseptsioonis. See ei ole ühe päeva, vaid mitme aasta töö.

Samas seisab meie õlul alalise lahinguvalmiduse ülivastutusrikas ülesanne. Enamik kaitseliitlasi teab, mida tähendab fraas "kõrvest supi keetmine".

Tahan, et kaitseliitlastest ei oleks enam põhjust kirjutada, et ta käitub distsiplineerimatult või et ta on purjus ja paugutab. Seda ei tohi olla. Mees, kes ennast ei suuda valitseda, ei saa olla vabatahtlik eesti sõdur ehk kaitseliitlane. Sellised üksikud negatiivsed näited kaovad peagi.

Nüüd Kaitseliidu 75. aastapäeva künnisel soovin meie riigikaitse ülesehitajatele, kaitseliitlastele, kaitseliitu juhtivatele ohvitseridele ja pealikutele eelkõige kannatlikku ja visa meelt, otsustavust ja ei mingeid kompromisse südametunnistusega.

Soovin jõudu ja sõduriõnne.

KLi ülem major

Johannes Kert

17.mail 1991.a. Raplastoimunud Eesti linnade ja maakondade omavalitsuste esindajate II sõjaväelasest nõupidamisest osavõtjad teostavad Eesti Komitee 11.aprilli 1991a. ettopanekut Eesti Vabariigi Ülemnõukogule :

27.juuni 1940.a. "Kaitseliidu likvideerimise seadluse" ja 29.juuli 1940.a. "Kaitseliidu likvideerimise seadluse muutmise seadluse" õigustühiseks kuulutamisest.

Raplas, 17.mai 1991.a.

J. Tamm
J. Roots
H. Harus

T. Tammela
M. Karpel
H. Toomaj
V. Konants

E. Tarto
T. Sakula
T. Saar
T. Kõbi
M. Põre
A. Kanna

A. Baarmoos

Kalle Istvan Eller
Kaitseliidu ülem
17.02.1990-10.11.1990

TARTU MALEV

TÕEND

on arvele võetud töö-
teenistuseks Tartus.
Vastavalt seadusele on
peatunud tema suhe Nõu-
kogude relvajõududega.

Komisjoni esimees

Tartu Trükkikoda, 1511. IV 90. 1200.

EESTI KAITSELIDU

**RAPLA MAAKONNA
LIPPKOND**

203500 Rapla, Tallinna mnt. 14

telefon 56 200

Agrotööstuspank
Rapla osakond
J/ä 700 222

RAPLA MALEVA RAIKULA KOMP;
EKSAMIPROTOKOLL.

NR.	Isa- ja perekonnanimi	Pilet	Teooria	Praktika	Laskmine 6 lasku
1.	Heino NIIT	8	v.heä	rahuldav	15
2.	MAARIO VKLI	4	v.heä	hea	18
3.	AIVO ALTHERTS	10	v.heä	hea	19
4.	ILMAR PETTEL	9	v.heä	hea	19
5.	ANTS PARDI	6	hea	v.heä	9
6.	ANDRES ANDERSON	2	v.heä	hea	46
7.	PRIIT SUURSILD	3	v.heä	rahuldav	40
8.	MEHIS LINDSGRAH	7	v.heä	hea	46
9.	KALEV LUUKAS	5	v.heä	v.heä	33
10.	MAIT KULLERKUPP	12	v.heä	hea	51
11.	TAAVI JOHSAAR	11	v.heä	v.heä	32
12.	HEIKI SASSIAN	10	v.heä	v.heä	25
13.	ANDRUS PAJO	3	v.heä	rahuldav	28
14.	PAUL TAGEL	5	v.heä	hea	0
15.	JURI VIHHER	11	hea	v.heä	9
16.	JAAK LUKE	4	v.heä	hea	34
17.	TIIT KALJASPOOLIK	12	v.heä	v.heä	39
18.	PEETER PALUSOO	9	hea	rahuldav	31
19.	HANNES TAMM	1	v.heä	v.heä	24
20.	SERGEI AKIMOV	6	hea	v.heä	11
21.	LEINO LUKE	1	v.heä	v.heä	32

Ekzamikomisjon

KL STAABIULEM

H.TOOMET

MALEVA PRALIK

R:PAJUNURM

RAPLA KOMPANII PRALIK

A.ALJAS

RAPLA KOMPANII RELVUR

T.AMOR

Rapla M. 1118-300

9.mai 1992.a.

Alus

EESTI KAITSELIIDU SUURKOGU

OTSUS

Kaitseliidu ajutise põhikirja alustest.

1. Eesti Vabariigi territooriumi jätkuva sõjalise okupatsiooni olukorras tuleb peatada Eesti Vabariigi Kaitseliidu 1931. a. põhikiri ja kehtestada praegustele tingimustele vastav Kaitseliidu ajutine põhikiri.

Kaitseliidu ajutine põhikiri on kehtiv kuni seadusliku riigivõimu taastamiseni Eesti Vabariigi territooriumil.

2. Okupatsioonitingimustes tuleb lähtuda Eesti Vabariigi juriidilisest järjepidevusest ja juhinduda Eesti Kongressi otsustest, ning täita Eesti Vabariigi kodanikkonna tahet nende seaduslike huvide kaitsel.

3. Seoses ebastabiilse poliitilise olukorraga ja sisemiste vastuoludega Kaitseliidu allüksuste vahel, tuleb Kaitseliidu Suurkogul erandkorras moodustada Kaitseliidu juhtorganid. Suurkogul valitakse keskjuhatuse 5 liiget, revisjonikomisjoni 3 liiget ja kinnitatakse keskjuhatuse poolt esitatud vanematekogu liikmed.

Kaitseliidu ülema ja Kaitseliidu peakorteri ülema valimisi Suurkogul ei toimu ning nende ametikohtadega seotud ülesannete ja kohustustega seonduvad paragrahvid Kaitseliidu ajutises põhikirjas peatatakse. Ajutiselt hakkab Kaitseliidu ülema ja peakorteri ülema kohustusi täitma Kaitseliidu keskjuhatuse kui ülemaalse kollektiivne juhtiv organ.

4. Edaspidi lahendavad Eesti Kaitseliidu põhikirjalisi vastuolusid ja struktuurisisesid arusaamatusi Kaitseliidu keskkogu ja vanematekogu kui põhikirjalised ülemaalsed organid.

Vastu võetud Kaitseliidu Suurkogu poolt Tartus,

10. novembril 1990. aastal.

9. Natalja Iljina
10. Jane Nuts
11. Helen Ebral
12. Deivi Tamm
13. Siiri Heinari
14. Krista Poolakese
15. Triin Sepp
16. Merle Hämmäläinen
17. Kairi Veedler
18. Ave Siien
19. Jaana Toop
20. Liis Saadjarv
21. Ave Koni
22. Merilin Vahur
23. Aveli Leita
24. Kätlin Varesp
25. Merje Mälar
26. Maris Klärnik
27. Helen Kasctulu
28. Sigris Saar
29. Kaisa Urb

Meie Eestimaa vajab tüdrukuid, kes teavad...
 ...et armastus ja truudus on naisesuurimad
 aarded.
 ...kes hoiavad ilu, mis loodus on andnud.
 ...kes loovad silmad muia tütuste, labasuste ja
 tooruste puhul.
 ...kes julguvad aidada sõduri haava ja silutada
 väeslapse pead.
 ...kes kannavad ukkusega esimeste vana
 hobedat.
 ...kes käivad oma sõbra kõrval ka siis, kui maha
 on kritsat.

Isamaa auks - ole valmis!
 Olenes sõbrad,
 olenes ained,
 olenes eelised!

PUHJA KODUTÜTRED - 5

Kodutütarde organisatsiooniloomine Puhjas.

5 aastat tagasi pandi järjepidevuse alusel nurgakivi Puhja kodutütarde organisatsioonile, 14. mail '91 toimus Puhja keskkooli aialas pidulik kodutütarde vastuvõtu aktus, mis oli üks esimesi kogu vabariigi. Idee ja toetus tüdrukute koondamiseks andis tollane Vabariikliku Kodutütarde ja Noortekaste vanematekooriga liige, endine kodutütarde rühmajuhataja Leiti Pajor. Kodutütarde töötuse andad 15 tütarlast, rühm sai nimeks "Kannike", rühmajuhiks Anneli Pajor ja rühmanemriks Ülle Nürska. Algas oli raske, vastuseis isamaalisi eesmärgi tegevate organisatsioonide vastu oli suur. Kodutütarde kaitseva tiiva all võrusid ka meie 5 esimest noortekast. 1992a. mais moodustas Puhjas ka teine KT rühm nimega "Oravake", kelle rühmajuhiks sai Kadi Lehman. Liikmeid 28. Puhjas on praegu 42 KT ja 17 NK.

Kodutütarde organisatsiooni eesmärk.
 Kodutütarde organisatsioon on rahvuslik skaudlik kaitseväe eriorganisatsioon, mille eesmärgiks on:

- * Kasvatada EV riiskodanike rahvuslikku meelust, eesti keele ja meele austust ja armastust õpetamine, silvendada armastust oma kodu ja isamaa vastu.
- * Kasvatada kõrge moraalsega inimesi, kes oleksid ausad, ettevõtlased, otustamisi- ja vastutavõimelised, tubilepunnikud, sõidatundlikud, austaksid oma vanemaid, kaasmõistmist ja loovust.
- * Valmistada ette tituluks ema ja naise rolliks.
- KT organisatsiooni põhimõtted on fikseeritud 10 käsuks.

Millega me tegeleme?

- * riikssisesed koostööd viiemäli 2x kuus
- * lastehoiu- ja korraldamine Puhja Seltsimajas
- * ürituste organisatsioon algklasside õpilastele
- * osalemine näiteringis tegevuses
- * tervisehoidu eluviisi soovivatele teinud ja plaanide koostamine
- * mängijate kursuste organisatsioon Tartu ringkonna kodumajadele ja noortekeskustele
- * koostöö teiste noortekeskustega, eeskätt EHTO-ga, kuhu kuulub enamus meie kodumajade
- * osalemine laulures, ka viljapool Eesti piire
- * järgkärge, matkade sooritamise
- * nooremajad KT õpilaste soone keel
- * õpime esmaabi andmist kannatanule

Laureidid:

- 8.-14.juuni '91 Tartu maak- ja gaid- laager
- Trepimäel, Puhja 14KT ja 9NK
- 22.-29.juuni '91 Norra-Eesti skandinaavia Klooal. 14-liikmeline Eesti KT ja NK
- eienduurihmas oli 4 Puhja KT ja NK
- 24.-30.juuni '92 Viikarane üle-Eestiline gaidlaager Klooal
- 15.-19.juuli '92 Tartu maak- ja NK suvelaager
- Taevaskoja, Otenus
- 3.-6.juuni '93 bellakaste ja hundide laager Alatskivi, Puhja 17 KT ja 4 NK
- 25.-30.juuni '93 üle-Eestiline gaidlaager
- Mälaral- Mälarisa '93, Puhja 20KT ja 5NK
- 2.-5.juuli '93 Puhja nooremajad KT laager
- Rekul. 16 KT ja 1 NK
- 13.-17.juuli '93 Lõuna-Eesti KT ja NK
- suvelaager Trepimäel- "Trepitroll '93"
- 18.-21.juuli '93 EHTO noorte suvelaager Võru-Kubjal, 5 Puhja KT
- 7.-11.august '93 matkulaager Hiiu maak- Hellamaal, Puhja 3 KT ja 1 NK
- 20.-24.juuli '94 Trepimäe V KT ja NK laager, Puhja 37 KT ja 5 NK
- juuni '94 EHTO jälgitamaatk. Puhja 4 KT ja 2 NK
- 28.-30.aprill '95 üle-Eestiline kevadlaager Ida-Virumaal Ilukal, Puhja 5 KT ja 6 NK
- 13.-17.juuni '95 Tartu ringkonna KT ja NK suvelaager Trepimäel, Puhja 31KT ja 9NK
- 4.-8.juuli '95 üle-Eestiline KT suvelaager Karksi-Nuia, Puhja 6 KT
- '95 Soome Naimmi-Paula Perelaager. 4 NK ja 4 KT

- 2.-4.veebbruar '96 Tartu KT ja NK talvelaager
- Vooremäel, Puhja 6 KT ja 11 NK
- 8.-10.märts '96 Noorte ühenduste laager
- Valgernaas
- 3.-5.mai '96 Tartu KT ja NK kevadlaager
- Vooremäel, Puhja 4 KT

Kodumajad 1995/96.

KT rühm "Kunike"

- 1. Anneli Pajor - rühmajuhataja
- 2. Kadri Bernhardt
- 3. Tiivi Kajak
- 4. Karin Kivi
- 5. Reetika Valur
- 6. Liina Luik
- 7. Krista Bernhardt
- 8. Elis Muur
- 9. Lagle Kallus
- 10. Kari Vassiljev
- 11. Karin Kuusela
- 12. Kadri Sillandi
- 13. Marge Luhamäe
- 14. Christina Kekkosen

"Orvake"

- 1. Kadri Lehtma - rühmajuhataja
- 2. Helen Joessaar
- 3. Rati Saadjarv
- 4. Jane Luts
- 5. Sirle Lipping
- 6. Siret Podar
- 7. Jane Järgson
- 8. Kadri Pöder

EESTI KAITSELIIT

Eesti Vabariigi Riigivara Amet

Eesti Vabariigi Kaitseliidu

Tallinn Narva mnt.8

Taotlus
varalistele õigustele

Vastavalt Eesti Vabariigi Valitsuse poolt 2. mail 1931. a.
kinnitatud Kaitseliidu põhikirjale (Riigi Testaja nr. 48,
16. juunist 1931. a. p. 371) omab Kaitseliit juriidilise isiku
õigused, ta võib omada kinnis- ja vallasvara.
Kaitseliidul oli kinnis- ja vallasvara kõikides maakondades.

Vabariigi Presidendi Kaitseliidu likvideerimise seadlusega
27. juunist 1940. a. lõpetati Kaitseliidu põhikirja kehtivus
ja Kaitseliidu tegevus lõpetati 28. juunist 1940. a.

Nimetatud seadluse §2 kohaselt määrati kogu Kaitseliidule
ja tema allorganisatsioonidele kuuluv kinnis- ja vallasvara
riigile kuuluvaks ja anti Sõjaministeeriumi valitsemisele.
Kaitseliidu likvideerimise seadluse muutmise seadlusega
29. juulist 1940. a. anti kõik Kaitseliidule ja tema allorga-
nisatsioonidele kuuluvad kinnis- ja vallasvarad ning
rahasummad üle Eestioma Kommunistlikule Parteile.

Vastavalt Kaitseliidu likvideerimise seadluse §-5 pidi
Kaitseliidu likvideerimise korra, samuti likvideerimiseks
vastavad korraldused ja vastavad varade likvideerimise
tõhtajad määrata Sõjaminister kokkuleppel Siseministriga

Rapla Trk. 10. 1789-1890

ja Sõjavägede juhatajaga.

Aruannete Koostamise ning nende revideerimise korra pidi määrama Sõjaminister kokkuleppel Riigikontrolõriga. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi otsusega 4. sept. 1991.a." Mõnede Eesti Vabariigi Kaitsejõudude taastamisega seotud põhiküsimuste kohta " tunnistati õigustühiseks NSV Liidu relvajõudude väejuhatuse survele vastuvõetud "Kaitseliidu likvideerimise seadlus" 27. juunist 1940.a. ja "Kaitseliidu likvideerimise seadluse muutmise seadlus" 29. juulist 1940.a. Sama otsusega (§3) loeti Kaitseliidu õigused juriidilise isikuna taastatuks.

Ülaltoodud 4. septembri 1991.a. otsuse kohaselt on Kaitseliidu kinnis- ja vallasvara ülevõtmine tunnistatud ebaseaduslikuks ja Kaitseliidu rikutud varalised õigused tuleb taastada.

Ülaltoodut arvestades:

1. On tunnistatud Kaitseliidu tegevus järjepidevaks alates tema põhikirja kinnitamisest 2. mail 1991.a.
2. On tunnistatud Kaitseliidu varade likvideerimise-üleandmise aktid õigustühiseks.
3. Tunnistada Kaitseliidu omandiks kõik temalt 1940.a. ebaseaduslikult võõrandatud varad.
4. Tagastamisele kuuluvate varade koosseisu kindlaksmääramiseks palume võlja nõuda EKP Arhiivist ja Eesti Vabariigi Kesk-arhiivist Kaitseliidu varade ülevõtmise aktid.

Lisad: 1. Kaitseliidu põhikiri

2. Krakiri Kaitseliidu likvideerimise seadlusest.
3. Krakiri Kaitseliidu likvideerimise seadluse muutmise seadlusest.
3. Krakiri Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 4.sept. 1991.a. otsusest.

Tallinnas
13.12.1991.a.

Kaitseliidu ülem
kolonel M.Kasepõld

Tallinna Maleva kaitseliitlased R. Tamm, E. Nikkari,
H. Piiber ja V. Põllu sissiõppel 1992. a. märtsis

Noorkotkaste rühm Liilia Tartus 1991. a. märtsis.
Paremal: rühma vanem Raivo Hint

Tartumaa Puhja Keskkooli noorkotkad ja kodutütred.
Keskel: rühma vanem Ülle Näska

Sissiõppest osavõtjad Sauel 1992. a.
Vasakult: Jaak Palmre, Jürimaa, Ain Relo, Kalev Vukma, Alar Ehala,
Andres Sillaots, Vaido Karimäe, Jüri Estam, Jaanus Puusepp

Endisi Omakaitse mehi Jõgevamaal. Vasakult: August Klaos, Elmar Kuusvere, Karli Kukk, Martin Sepp, Kuuno Paeveer, Harri Avi, Heino Lätt, Evald Voldemar Paeveer, Elmar Karu, Endel Männik, Endel Päll

Mõhu malevkond 1992. aasta 24. veebruaril. Vasakpoolse lipukandja taga Kaitseliidu taasasutaja malevkonnapealik Leo Jürken

Kaitseliitlaste rivistus 24. veebruaril 1992,
esiplaanil KL Rapla Maleva hilisem pealik Avo Aljas

1990. augustis tööteenistuseks Rakveres arvele võetud noormehed.
Nende suhe Nõukogude relvajõududega oli vastavalt seadusele peatunud.
Laagri ülem Lääne-Viru lipkonna pealik Tiit Vilk

Voore kaitseliitlased.

Vasakult: Olavi Mägi, Vilho
Harza, Valdur Rosenberg, Argo
Tammik, Taivo Lalin, Kaido Lalin

Endel Bergmann
Jõgeva maleva noorkotkaste vanem
1993-1997

Märjamaa üksikkompanii pealiku abi
Veiko Viirsalu

Tapa malevkond 1991. a. juunis.

1.reas paremalt esimene: pealik Boris Krölov

Kadrina malevkonna liikmed 23. augustil 1990 Rakvere Vallimäel

Võrumaa Maleva staap 1993. aastal.

Vasakult: relvur Kalev Säde, malevapealik Aigar Liping,
tagalapealik Jüri Allas, staabiülem Aivar Kaasla

1990. aasta 2. septembri nn piiriaktsioon ehk staabiõppus „Riigipiir 90”.
Lääne-Viru lipkonna kaitseliitlased panid Komarovka küla juures,
Eesti Vabariigi ajaloolisele piirile püsti piiritulba

Lääne-Viru Maleva pealiku abi Boris Krölov (vasakul) ja
Tapa malevkonna pealik Margus Lillemägi
Nõukogude sõjaväeosa endisel objektil 1992. a. augustis

Rapla Malev Eesti Vabariigi aastapäevaparaadil 1993

Tallinna Malev Sõjaväekalmistul 23. juunil 1992

Kaitseliitlased 1990. aasta nn piiriaktsioonil Leningradi oblastis

Lääne-Viru Maleva pealiku abi
Boris Krölov 1992. a. aprillis

Soome maakaitseväelane Jukka I. Mattila, kes osales aktiivselt sidemete loomisel Soome reservväelaste organisatsioonide ja Kaitseliidu vahel 1992. a.

Jõgeva kaitseliitlased auvalvet seadmas Vabadussõja mälestussamba juures 1992. a. veebruaris

Kadrina malevkond pärast Jumalateenistust suundumas Vabadussõja mälestussamba taasavamise tseremooniale 1990. a. juunis

Tallinna Maleva pealik 1994-2005 mjr Mart Puusepp

Mõhu malevkond ja Põltsamaa üksikkompanii 1993. a. 23. juunil

Karateõpe Rapla Maleva suvelaagris Vana-Vigalas 1992
Lööki sooritab Janek Tauram. Paremalt: Jaak Niitsoo

Rapla kaitseliitlased relvaõppusel 1992. a. märtsis
Vasakult esimene: Heldur Toomet (KL PS ülem 1992-1993)

Harju maleva eesotsas pealik Kalev Ots 1991.a. juunis.

Jõgeva Maleva kaitseliitlased, kes Sadukülas 1989. aastal
Vabadussõja mälestussamba taastasid

Rapla maleva kaitseliitlased

1. rida paremalt teine: KL ülem Manivald Kasepõld

Tallinna Maleva kaitseliitlased loengul

Rapla Maleva noorkotkad

Malevapealikud õppepäeval Aegviidus 1992. a. oktoobris

Saaremaa Maleva veteraniliikmed

Tallinna Maleva lahingurühma suvine õppetreeninglaager 1993. a. Võrumaal

Rapla Maleva kaitseliitlased liialdatud kujutises.
Joonistas Sulev Hatto

Jõgeva Maleva pealik Ants Nurk (parem. teine), luurerühma noormeestega
vasakult: Andrus Raissaar, Vallo Robi, Siim Aadamson, Riivo Piirson, Egon Maas

Harju Maleva kaitseliitlaste BTR-40 võidupühal 1992 Keilas

“KL Rapla” jalgpallimeeskond

1. reas paremalt teine: väravavaht malevapealik Rein Pajunurm

Mustamäe üsikrühma kaitseliitlased spordiklubi Kulter organiseeritud üle-eestilisel kaitseliitlaste sportlikul kokkutulekul 1990. a. juunis. Vasakult 2 reas esimene: Rein Luhaorg, keskel: Eduard Nikkari

Vasakult: Kose rühma kaitseliitlased Taivo Nokkur, Margus Järve, Rein Pajusoon
Ilmar Nael, Alfred Tärne (ERNA retke veteran), Toomas Johanson,
Toomas Kutsar (rühma pealik) ERNA avaretkel 1993

Kaitseliidu veteranid Koikkülas 1990. a. juulis

Kaitseväge juhataja Aleksander Einseln, Tallinna Maleva pealik Tõnu Järv,
(keskel): KJ PS ülem Ants Laaneots 1993. aastal

Jõgeva naiskodukaitsjad Kersti Oöpik (vasakul) ja Riina Kiritshenko

Tallinna II malevkonna rivistus 20. augustil 1991 raadio- ja telemaja juures.
Rivi ees pealiku abi Hillar Tint. Vasakult esimene: Leo Kunnas

Jõgeva Maleva kaitseliitlased. Vasakult istuvad: Arvo Vanemb, Uno Liblik, Ülo Samblik, Raivo Saar. Seisavad: Indrek Kalev, Aires Mägi, Udo Taar, Ilmar Liiv, Vello Volmre ja Riivo Piirson 1992. a. juunis

EV Ülemnõukogu esimees 1990-92 Arnold Rüütel ja
EV Ülemnõukogu saadik ja juhataja 1990-92 Ülo Nugis

Lääne-Viru lipkonna kaitseliitlased
Vabadussõja mälestussammas taas püstitamas 1990. a. suvel Rakveres

Tallinna II malevkonna asutajaliige
Eduard Nikkari

Kadrina ja Tapa malevkonna liikmed mälestavad
represseeritud 14. juunil 1991 1.rida vasakult: S.
Värk, B. Vetka, B. Krölov 2.reas parem. esimene:
Lääne-Viru lipkonna pealik Tiit Vilk

Põltsamaa malevkonna kaitseliitlased Raivo Joorits ja Aare Targama

Tallinna Maleva kaitseliitlased kõieveos mõõtu võtmas

Perekond Nõgu Saaremaalt. Vasakult: politseinikust poeg Tambet, isa Heino Kaitseliidu vormis ja piirivalvurist poeg Jaan

Rapla Maleva suvelaager Vana-Vigalas 1992. a. augustis

Rapla Maleva suvelaager Vana-Vigalas 1992. a. augustis
Loengut peab Märt Tiru

Eesti Komitee aseesimees ja kaitsetoimkonna esimees 1990-92 Enn Tarto ja
Kaitseliidu ülem 1990-92 Manivald Kasepõld

Viru Malev EV 73. aastapäeval 1991, raporteerib staabiülem Margus Lillemägi

Kaitseliidu taasasutaja Sven Harry Raabe (25.07.1925 – 23.04.2009)
Tallinna maleva Lääne malevkonna pealik 1993-2003

Tallinna Maleva instruktor Rein Luhaorg malevapealike õppepäeval Aegviidus
1992. a. oktoobris

Lääne-Viru lipkonna esimese tööaasta tähistamine 5. juunil 1990.
Kõnega esineb pealik Tiit Vilk, tema kõrval Tapa mk pealik Boris Krölov

Jõgevamaa Vabadussõja veteranid 1989. a.
Vasakult: Karl Jaanus VR II/3, Anton Tõugjas ja Karl Teder

Pärnumaa Maleva esimene pealik Lembit Mägedi
võidupühal 1993 kõnet pidamas

Rapla noorkotkad 24. veebruaril 1993 vannet andmas. Instrueerib Toomas Tõnisson

Tallinna Maleva lahingurühm õppetreeningul Kuperjanovi pataljonis 1993. a.
Vasakult: Karl Laas, Rene Allik, Einar Laigna, Sten Allik,
malevapealik Hillar Tint ja Peeter Pähkel

Soome instruktorid Caj Holberg ja Martti Vakkala linnavõitluse õppusel Paldiskis

Malevapealik Ants Nurk autasustab Palamuse kompanii pealikku Vallo Pässi 1993. a.

Tallinna Maleva pealik mjr Mart Puusepp (1994-2005)

Kaitseliitlased 1993. a. suvel Jägala polügoonil

Järelsõna

Järvakandi 1990

Sõnapaar “laulev revolutsioon” toob iga eestlase meeltesse ja mõtetesse kirkaid ja kordumatuid mälestusi. Enamik meist, kes me olime tollase pöördelise protsessi ning tähtsündmuste tunnistajaiks, kogeme äratundmisrõõmu ja ärevat vabadusejoovastust. Noorem, koolieas põlvkond teab neid aastaid vanemate ja vanavanemate pilgu läbi. Me mäletame eelkõige emotsiooni. Aga kas mäletame ka aega?

Kas on meil meeles, et veebruaris 1990 pidasid Eesti esindajad Moskvast läbirääkimisi Balti riikide majanduslikust iseseisvusest ja vaidlesid osalusmaksu pärast Nõukogude Liidu eelarvesse? Kas meenub, et meie esindajad kutsuti Kremli kuulumise korralekutsuvaid etteheiteid, sest jaanuari viimastel päevadel oli Eesti otsustanud hakata rajama oma tollisüsteemi? Kas me mäletame täna, et 3. jaanuaril 1990 tähistasime esimest korda pärast 1940. aastat Vabadussõja relvarahu aastapäeva ja äsja oli rehabiliteeritud Eesti Vabariigi viimane välisminister professor Ants Piip? Me valmistusime 24. veebruaril valima Eesti Kongessi ja 18. märtsil Eesti Ülemnõukogu saadikuid. Kas aga meenub, et samal ajal seadsid leedulased oma KGB hoone juures sisse ööpäevaringse valve, et päästa unikaalsed arhiivid, mida taheti Leedust ida poole toimetada? Meie lootsime siin rahule, aga 19. jaanuaril oli Nõukogude Liidu keskvoim viinud väeüksused Bakuusse ning linna hõivamise ajal hukkus tankide all ja käsitsivõitluses ligi 3000 tsiviilisikut. Nii vähemalt teatati ametlikult. Kas elustub see 17. veebruaril Järvakandi kultuurimajja kogunenud Kaitseliidu taastajate, tarmukate meeste ja vaprate naiste mälu ka tänasel päeval? Ja meie mälu?

Kaitseliit taasloodi nõukogude tormituultes räsida saanud eestlaste mälukilludest. Vahetuid mäletajaid oli vähe, sest oli ju Teise maailmasõja eelsete kaitseliitlaste ja naiskodukaitsjate saatus saada stalinlike repressioonide sihtmärgiks. Otsus Kaitseliidu taasloomisest toetus põhjapanevale soovile ehitada üles Eesti Vabariik tervikuna maailmasõja-eelses elukorralduses ja väärtustes: me soovisime taastada oma talud ja laialdase väiketootmise, me olime alustanud ühistegvuse

ja seltside elluäratamist, me soovisime tõsta aukohale pereväärtused ja tollased käitumisnormid ning astuda tagasi vabade iseseisvate riikide perre. Täna mäletame veel, et me ei julgenud soovida kõike ühekorraga ega üleöö, vaid meie soovid kirjastusid samm-sammult ja ajapikku mõttetöö ning tuliste vaidluste tulemusena. Tuleb tunnistada, et Eesti sõjalise kaitsevõime taastamine ei seisnud nende soovide esireas, kuid kirjeldatud aeg ja ohud nõudsid vabatahtliku sõjaliselt korraldatud organisatsiooni algatamist. Ja Kaitseliit oma ajaloolises kogemuses sisaldas kõiki ühiskonnakihte haaravat sidusust ning laia kasutamisevõimalust, ühendades endas samaaegselt nii regulaarmee kui ka sisekaitseüksuste algeid.

Mõte Eesti oma sõjalisest organiseeritusest tekkis muinsuskaitseliikumise raames. Rakendusspordiseltsid Kulter (Tallinn) ja Tarapita (Tartu) olid laiendanud oma ideed ja tegevust maakondadesse. Tarapita mõjul moodustus Raplamaal mitmeid sarnaseid klubisid. Kohalike rahvusmeelsete omavalitsusjuhtide toetusel kujunenud õhkkond valmistas ette sobiva pinnase Kaitseliidu taastamiskoosoleku kokkukutsumiseks just siin, Järvakandis. Vahest võiks viidata „Henriku Liivimaa kroonikast“ tuntud tõsiasjale, et ka muistsed eestlased tulid põhjanevaid otsuseid vastu võtma siiasamasse lähedale, Raikkülasse, kuid see oleks liialt rahvusromantiline uitmõte. Pigem on nüüdseks ikkagi Järvakandi end Kaitseliidu taassünni faktiga igaveseks Eesti ajalukku kirjutatud.

Kaitseliit oli säilinud inimeste mälu usaldusväärse, ühiskonda siduva ja erakonnapoliitikat välistava organisatsioonina. Kasvanud välja muinsuskaitseliikumisest, toetus ka taastatav Kaitseliit põhimõttele Eesti Vabariigi iseseisvumisest järjepidevuse alusel ja esindas ühemõtteliselt Eesti Kongressi taotlusi.

Meil on täna teada 125 julge inimese nimeid, kes Kaitseliidu taasasutamiskoosolekul osalesid. Me teame ka, et osalejaid oli rohkem, kõik oma nime kirja ei pannud. Ühelt poolt võis neid kammitsema mure järgnevate päevade ees, sest veebruaris 1990 ei teadnud keegi, mida võib tuua Eestile homme päev ja kas meil õnnestub oma iseseisvumisprotsessiga võidule jõuda. Teisalt tundub, kasvõi selleski kogumikus avaldatud dokumentide alusel, et enamikul Kaitseliidu taastajatest oli Järvakandis kaasas rohkem küsimusi kui vastuseid. Aga selline vist eestlane ongi.

Major Meinhard Leetma, kes 1944. aasta üldmobilisatsiooniga määrati 2. piirikaitserügemendi III pataljoni ülemaks, meenutas tollast olukorda Valga Omakaitse maleva staabis: „Esimesel ja teisel päeval oli komisjonis käijaid vähe. Mehed olid kohale tulnud juba esimesel päeval, kuid komisjoni ette ei ilmunud. Peeti nõu ja vaadati, mis teha. Eestlane otsib ikka tõde ja õigust, enne kui ta enda elu kaalule paneb, mõteldi ja arutati. Kuid otsustati, et kõigest kõige tähtsam ja pühim kohus on hädaohu tunnil haarata relv ja astuda kõhklematult vaenlase vastu“.¹

Pea pool sajandit oli möödunud, kuid tõenäoliselt kordus sama ka Järvakandis. Hulgaliselt küsimusi, kuidas Kaitseliiduga edasi minna, jäid vastamiseks järgnevatele päevadele ja aastatele. Täita tuli esimene ülesanne: vähem kui kuu aja pärast kogunev Eesti Kongress vajas organiseeritud jõudu, mille kaitse all turvaliselt kodanikkonna tahet väljendada. 17. veebruaril 1990 Järvakandis taasloodud Kaitseliit andis seal oma panuse.

Ma ei meenutanud laulva revolutsiooni aegset eesmärki, taastada Eesti Vabariik 1938. aasta vaimus, tagamõtteta. Kaksikümmend aastat iseseisvust on teinud meie soovides ränki korrektiive ja paljudki meie hulgast on tunnistanud, et me pole saavutanud seda, millest unistasime siis ja mille suunas sammud seadsime. Aga maailm meie ümber on vahepeal kardinaalselt muutunud ning ajas tagasi minna on võimatu. Ja ometi, rõõm on tunnistada, et Kaitseliidu vaim, mille sümboliks on Põhjakotkas, on tegelikult üks väheseid Teise maailmasõja eelse Eesti Vabariigi väärtusi, mida meil on õnnestunud tänase päevani säilitada ja üsna ehedalt, üsna originaalilähedase ja elujõulisena, kuigi veidi moodsamaks kärbitud tiibadega, uutele põlvkondadele pärandada.

Merike Jürjo
Tartu Ülikooli doktorant

¹ Meinhard Leetmaa. Sõjas ja ikestatud Eestis. Stockholm, 1979, lk 91, 93.

SISUKORD

Eessõna	3
Taastatud Kaitseliidu algusajast	4
Need 125, kes Kaitseliidu taastamise koosolekul osalesid	11
Kodu kaitseks alati valmis!	12
Kaitseliidu pühalik töötus	13
Eesti Vabariigi Ülemnõukogule ettepanek	13
Eesti Komitee otsus Kaitseliidust	14
Eesti Kaitseliidu ajutine põhikiri	15
Üle kõige vajame vaimset ühtsust	17
Eesti Kaitseliidu Keskjuhatuse nõupidamine	19
Eesti Kaitseliidu Peastaabi tegevuse aruanne	21
Äike Viljandi kohal	25
Kõigile Eesti kaitseliitlastele!	27
Kust lähevad piirid?	28
Ärgake, pealinna noorkotkad ja kodutütred!	31
Kaitseliit kosub kenasti!	33
Il sõjaväelisest nõupidamisest osavõtjate seisukoht	36
Avaldus	37
Märgukiri	38
Eesti Komitee kaitsetoimkonna pöördumine	39
Eesti Vabariigi Sõjaministrile eksiilis	40
Politsei, Kaitseliidu ja Eesti Kodukaitse koostöö ajutine juhend	41
Eesti Vabariigi Prokuratuurile	46
Vennasmalevad	48
Arvestatav jõud	50
Kaitseliidu Pärnumaa Malevas	54
Eesti üliõpilaskond Eesti riigi kaitsel	57
Kaitseliidu Peastaabile	58
<i>Kaitse Kodu!</i> taas meie lugemislaua!	59
Fotod	60
Järelsõna	101